

ἩΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΣΤ'

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι πρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρ. 20. - Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦνται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἐλάτ. ἔτους καὶ εἰς ἑτήσια. - Γραφεῖον Διοῦθ. Ἐπιτῆς Ἰατρ. Πανεπιστημίου 39. 9 Ὀκτωβρίου 1883

Ἡ ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΛΟΧΑΓΟΥ [Μηθιστόρημα Ἀλεξάνδρου Πούσκιν].

Συγγραμ. 181 σελ. 425.

Ε'

Ὁ Ἔρωσ.

Ὅτε συνῆλθον εἰς ἐμαυτὸν ἐπὶ πολλὴν ὥραν δὲν ἐδυνάμην οὔτε τί μοι συνέβη νὰ ἐνθυμηθῶ οὔτε ποῦ εὐρισκόμην νὰ ἐννοήσω. Ἦμην ἐξηπλωμένος ἐπὶ κλίνης ἐν δωματίῳ ἀγνώστῳ καὶ ἡσθάνομην μεγίστην ἀτονίαν. Ὁ Σαβέλιτς ἵστατο ἐνώπιόν μου κρατῶν λύχνον ἐν τῇ χειρὶ, καὶ εἰς ἄλλος ἀνέλιξε μετὰ προσοχῆς τοὺς περιβάλλοντας τὸν ὦμον καὶ τὸ στήθος μου ἐπιδέσμιος. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ὁ νοῦς μου καθίστατο διαυγέστερος. Ἐνεθυμήθην τὴν μονομαχίαν μου καὶ δὲν ἐδυσκολεύθην πλέον νὰ ἐννοήσω, ὅτι ἦμην πληγωμένος. Κατ'ἐκείνην τὴν στιγμήν ἡ θύρα ἐστράφη ἀθροῦτως περὶ τοὺς στρόφιγγας αὐτῆς. «Ἄ! τί κάμνει; ἐψιθύρισε φωνή, ἣν ἀκούσας ἐρρίγησα.

— Πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, ἀπεκρίθη ὁ Σαβέλιτς στενάζων· πάντοτε ἀνάσθητος. Τέσσαρες ἡμέραι τώρα καὶ πλέον.»

Ἡθέλησα νὰ στραφῶ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην. «Ποῦ εἶμαι; Ποῖος εἶναι ἐδῶ;» εἶπον μετὰ κόπου.

Ἡ Μαρία Ἰβανόβνα ἐπλησίασεν εἰς τὴν κλίνην μου καὶ ἐκλινεν ἠρέμα πρὸς με.

«Πῶς αἰσθάνεσθε τὸν ἑαυτὸν σας; με ἠρώτησε.

— Καλὰ, δόξα τῷ Θεῷ, ἀπεκρίθην διὰ φωνῆς ἀσθενοῦς. Σεῖς εἴσθε, Μαρία Ἰβανόβνα; δὲν μοὶ λέγετε. . .»

Δὲν ἐδυνήθην νὰ τελειώσω τὴν φράσιν· ὁ Σαβέλιτς ἐξέπεμψε κραυγὴν καὶ χαρὰ διέλκμψεν ἐν τῷ προσώπῳ του.

«Ἦλθεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἦλθεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἐπανελάμβανεν. Ἄς ἔχῃ δόξαν ὁ Θεός! Πατέρα μου Πιότρ Ἀνδρέιτς, μὰ εἰς ἓνα φόβον ποῦ μὰς ἔβαλες! τέσσαρες ἡμέραις τώρα! τέσσαρες ἡμέραις! ἓνας λόγος εἶναι. . .»

Ἡ Μαρία Ἰβανόβνα τὸν διέκμψε.

«Μὴ τοῦ ὀμιλεῖς πολὺ, Σαβέλιτς, εἶπεν, εἶναι ἀκόμη πολὺ ἀδύνατος.»

Ἐξῆλθε καὶ ἐκλείσε μετὰ προσοχῆς τὴν θύραν. Ὁ νοῦς μου ἐταράσσετο ὑπὸ ποικίλων καὶ συγκεχυμένων συλλογισμῶν· εὐρισκόμην λοιπὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φρουράρχου, ἀφ' οὗ ἡ Μαρία Ἰβανόβνα ἠδύνατο νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιόν μου! Ἡθέλησα νὰ ἐρωτήσω τὸν Σαβέλιτς, ἀλλ' ὁ γέρον ὕψωσε τοὺς ὦμους καὶ ἔθηκε τὰ ὦτα· ἐκλείσα τοὺς ὀφθαλμούς μου μετὰ δυσχερεσίας καὶ μετὰ μικρὸν ἀπεκοιμήθην.

Ἐξυπνήσας προσεκάλεσα τὸν Σαβέλιτς, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ εἶδον ἐνώπιόν μου τὴν Μαρίαν Ἰβανόβναν, ἥτις μ' ἐχαίρειετις διὰ τῆς γλυκειᾶς αὐτῆς φωνῆς. Δὲν δύναιμι νὰ ἐκφράσω ὑφ' ὁποίου ἡδέος συναισθήματος κατελήφθην ἐκείνην τὴν στιγμήν. Ἐδραξα τὴν χεῖρά της καὶ τὴν ἔθλιψα μετὰ παραφορᾶς, βραίων αὐτὴν διὰ τῶν δακρύων μου. Ἡ Μαρία δὲν τὴν ἀπέσυρε, καὶ αἰφνης ἡσθάνθη ἐπὶ τῆς παρειᾶς μου τὴν ὑγρὰν καὶ φλογερὰν ἐπίθεσιν τῶν χειλέων της. Ταχεῖα φλόξ διέδραμεν εἰς ἄλλον τὸ σῶμά μου.

«Ἀγαπητὴ μου, καλὴ μου Μαρία Ἰβανόβνα, τῆ εἶπον, γενοῦ σύζυγός μου, συγκατατέθητι νὰ με κάμης εὐδαίμονα.»

Ἐκείνη ὅμως συνελθοῦσα εἰς ἑαυτὴν καὶ ἀποσύρασα τὴν χεῖρά της. «Πρὸς Θεοῦ, εἶπεν, ἡσυχάσατε, εἴσθε ἀκόμη ἐν κινδύνῳ, ἡ πληγὴ σας εἶναι φόβος μὴ ἀναίξῃ ἐκ νέου· νὰ προφυλάττεσθε ἂν ὄχι διὰ ἄλλο, τοῦλάχιστον πρὸς χάριν μου.»

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους, ἐξῆλθε καταλιποῦσά με ἐν ἀρρήτῳ εὐδαιμονίᾳ. Ἡσθάνομην ὅτι ἐπανηρόμην εἰς τὴν ζωὴν. «Θὰ γίνῃ ἰδική μου, με ἀγαπᾷ!» ὄλκι μου αἰ σκέψεις συνεκεντροῦντο ἐν τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡσθάνομην ὅτι ἡ ὑγεία μου ἐβελτιοῦτο ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν. Ὁ κουρεὺς τοῦ συντάγματός μοι ἐπέδεσε τὴν πληγὴν, διότι οὐδεὶς ἄλλος ἰατρός ὑπῆρχεν ἐν τῷ φρουρίῳ, καὶ δόξα τῷ Θεῷ δὲν ἐφέρετο ὡς ἰατρός.

Ἡ ἡλικία μου καὶ ἡ φύσις ἐπετάχυναν τὴν θεραπείαν μου. Ἄπασα ἡ οἰκογένεια τοῦ φρουράρχου μοὶ ἐπεδαψίλευσε φιλοστόργως παντοίας περιποιήσεις. Ἡ Μαρία Ἰβανόβνα οὐδέποτε σχεδὸν με ἄφινε μόνον· οἴκοθεν δ' ἐννοεῖ-

ται ὅτι ἐδραξάμην τῆς πρώτης εὐκαιρίας ἵνα συμπληρώσω τὴν διακοπήσαν ἐκδήλωσιν τοῦ ἔρωτός μου, καὶ ἡ Μαρία τότε με ἤκουσε μετὰ πλείονος ὑπομονῆς. Μοὶ ὡμολόγησε δὲ καὶ αὐτὴ ἀφελῶς ὅτι ἠσθάνετο συμπάθειαν πρὸς με καὶ προσέθηκε ὅτι καὶ εἰς τοὺς γονεῖς τῆς μεγάλῃ ἀναμφιβόλως θὰ ἐμποιήσῃ εὐφροσύνην ἢ εὐδαιμονία αὐτή. « Ἀλλὰ συλλογίσθητε καλῶς, μοὶ εἶπε· μήπως φέρουσι κανὲν ἐμπόδιον οἱ ἰδικοὶ σας γονεῖς; »

Οἱ λόγοι οὗτοι με ἐνέβαλον εἰς σκέψεις. Οὐδαμῶς ἀμφέβαλλον περὶ τῆς στοργῆς τῆς μητρός μου· ἀλλὰ γινώσκων τὸν χαρακτήρα καὶ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ πατρός μου, προησθάνομην ὅτι ὁ ἔρωτός μου δὲν θὰ τὸν συνεικίνει ὑπερβολικὰ καὶ θὰ ἐξελάμβανεν αὐτὸν μᾶλλον ὡς νεανικὴν τρέλλαν· εἶπον δὲ τοῦτο ἐν εὐλαχίᾳ εἰς τὴν Μαρίαν Ἰβανόβναν. Οὐχ ἤττον ἀπεφάσισα νὰ γράψω τῷ πατρί μου μετ' ὄψεως μοὶ ἦτο δυνατὸν εὐγλωττίας, ἵνα τῷ ζητήσω τὴν εὐχὴν του. Ἐδειξα δὲ τὴν ἐπιστολήν μου τῇ Μαρίᾳ Ἰβανόβνᾳ, ἣτις ἔκρινεν αὐτὴν θελκτικωτάτην καὶ περιπαθεστάτην, τούτου δ' ἕνεκα δὲν ἀμφέβαλλε πλέον περὶ τῆς ἐπιτυχίας καὶ ἀφῆκεν ἐλευθέραν τὴν διάχυσιν τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας τῆς μετ' ἀπάσης τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν παρέχουσιν ἡ νεότης καὶ ὁ ἔρως.

Συμφεριστώθην μετὰ τοῦ Σβαμπρίνη κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀναρωσέως μου. Ὁ Ἰβάν Κούσιμιτς μεμυρόμενός με διὰ τὴν μονομαχίαν μοὶ εἶπε: « Τὸ βλέπεις πολὺ καλὰ, Πιότρ Ἀνδρέιτς, ἔπρεπε κατὰ τὸ αὐστηρὸν δίκαιον νὰ σὲ φυλακίσω· ἀλλ' ἄρκετὰ ἐτιμωρήθης. Ὁ Ἀλέξει Ἰβανιτς ὅμως ἐφυλακίσθη τῇ διαταγῇ μου καὶ μένει τῶρα μετὰ καλὴν φρουρὰν ἐντὸς τοῦ σιτοβολῶνος καὶ τὸ ξίφος αὐτοῦ τὸ ἔχει κλειδωσθῆ ἢ Βασιλίσσα Ἰεγορόβνα. Θὰ ἔχη καιρὸν νὰ σκεφθῆ ἀνέτως καὶ νὰ μεταμεληθῆ. »

Ὡν ἄρκετὰ εὐτυχῆς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μνησικακῶ πλέον κατὰ τοῦ Σβαμπρίνη. Ὅθεν ἐμεσίτευσά ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὁ ἀγαθὸς φρουράρχος τῇ ἀδείᾳ τῆς συζύγου του συνήνεσε νὰ τὸν ἀπολύσῃ τῆς φυλακῆς. Ὁ Σβαμπρίνης ἦλθε νὰ με ἴδῃ καὶ ἐφάνη μετανοῶν ἐκ βάθους ψυχῆς διὰ τὰ συμβάντα, ὡμολόγησεν ὅτι ὅλον τὸ σφάλμα ἦτο ἰδικόν του καὶ με παρεκάλεσε νὰ λησμονήσω τὸ παρεθὸν, ὃν δ' ἐκ φύσεως ἠκίστα μνησικακὸς τῷ συνεχώρησα ἐξ ὅλης καρδίας τὴν ἔριν μας καὶ τὴν πληγὴν μου. Ὑπελάμβανον δ' ὅτι ἡ διαβολὴ αὐτοῦ ἦν ἀποτέλεσμα στυγνῆς φιλαντίας καὶ περιφρονηθέντος ἔρωτος, ὅθεν συνεχώρησα μεγαλοψύχως τὸν δυστυχῆ ἀντιζήλον μου. Μετ' οὐ πολὺ ἐθεραπεύθη ἐντελῶς καὶ ἠδυνήθη νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ οἶκμά μου. Ἀνέμενον δὲ ἀνυπομόνως τὴν ἀ-

πάντησιν εἰς τὴν ἐπιστολήν μου, μὴ τολμῶν νὰ ἐλπίζω, ἀλλὰ καὶ προσπαθῶν νὰ καταπνίγω ἐν ἐμοὶ θλίβερά προαισθήματα. Δὲν εἶχον ἔλθῃ ἀκόμη εἰς ἐξηγήσεις μετὰ τῆς Βασιλίσσης Ἰεγορόβνας καὶ τοῦ συζύγου τῆς. Ἀλλ' ἤμην βεβαιός, ὅτι ἡ αἰτήσις μου δὲν θὰ ἐξέπληττε πάντας αὐτούς, διότι καὶ ἐγὼ καὶ ἡ Μαρία δὲν ἐκρύπτομεν τὰ ἡμέτερα αἰσθήματα ἐνώπιόν των καὶ ἡμεθα ἐκ τῶν προτέρων πεπεισμένοι περὶ τῆς συναισέσεως αὐτῶν.

Τέλος ἡμέραν τινα ὁ Σαβέλιτς εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου, κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα ἐπιστολήν. Τὴν ἔλαβον τρέμων. Ἡ ἐπιγραφή ἦν τοῦ πατρός μου. Ἰδὼν τοῦτο, κατενόησα ὅτι τὰ πράγματα ἦσαν σοβαρὰ, διότι συνήθως μοὶ ἔγραφον ἡ μήτηρ μου καὶ οὗτος ἤρκετο νὰ προσθέτῃ ἰδιοχείρως ἐν τέλει ὀλίγας γραμμὰς· ἐπὶ πολλὴν ὥραν δὲν ἐτόλμων νὰ ποσφραγίσω τὸν φακέλλον, ἀλλ' ἀνεγίνωσκον ἐπανειλημμένως τὴν ἐπιγραφήν « Πρὸς τὸν υἱόν μου Πιότρ Ἀνδρέιτς Γρινεφ, κυβερνεῖον Ὁρμבוύργου φρουρίον Βελογόρσκ ».

Προσεπάθουν νὰ διαγνώσω ἐκ τοῦ χαρακτήρος τῆς γραφῆς τοῦ πατρός μου ἐν ὁποίᾳ πνευματικῇ διαθέσει διετέλει ὅτε ἔγραφε τὴν ἐπιστολήν. Ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισα νὰ τὴν ἀποσφραγίσω, καὶ ἐκ τῶν πρώτων γραμμῶν κατεῖδον ὅτι ὄλαι αἱ ἐλπίδες μου ἐματαιώθησαν. Ἡ ἐπιστολὴ εἶχεν ὡς ἐξῆς:

« Υἱέ μου, Πιότρ! ἔλαβόμεν τὴν 15 τοῦ παρόντος μηνός τὸ γράμμα σου διὰ τοῦ ὁποίου μᾶς ἐζήτησι τὴν πατρικὴν εὐχὴν καὶ τὴν συναισίν μας εἰς τὸν γάμον σου μετὰ τῆς Μαρίας Ἰβανόβνας κόρης Μιρονόφ! Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ σοὶ δώσω τὴν εὐχὴν μου ἢ τὴν συναισίν μου, ἀλλ' ἀκόμη ἔχω σκοπὸν νὰ ἔλθω ἔως αὐτοῦ καὶ νὰ σὲ τιμωρήσω ὅπως σοῦ πρέπει διὰ τὴν ἀνόητον διαγωγὴν σου, ἢ ὁποῖα εἶναι διαγωγὴ μικροῦ παιδίου μετ' ὅλον τὸν βαθμὸν ἀξιωματικῆς ὅπου ἔχεις, διότι ἀπειδείχθης ἀνάξιός νὰ φέρῃς τὸ ξίφος, τὸ ὅποσον σοῦ ἐνεπιστεύθησαν διὰ νὰ φρουρῆς τὴν πατρίδα καὶ ὄχι διὰ νὰ μονομαχῆς μετ' ἄλλους τρελλοὺς ὁμοίους σου. Θὰ γράψω ἀμέσως πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Κάρλοβιτς, ἵνα τὸν παρακαλέσω νὰ σὲ μεταθέσῃ ἀπὸ τοῦ φρουρίου Βελογόρσκ εἰς κανὲν ἄλλο μᾶλλον εὐξέρον μέρος διὰ νὰ σοῦ περᾶσῃ ἡ τρέλλα. Μαθούσα ἡ μήτηρ σου τὴν μονομαχίαν σου καὶ τὸν τραυματισμὸν σου ἔπεσεν ἀσθενῆς ἀπὸ τὴν λύπην τῆς καὶ ἀκόμη εὐρίσκειται εἰς τὸ κρεβάτι. Τί θὰ γείνη; Παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ σὲ διαρθώσῃ ἂν καὶ δὲν τολμῶ νὰ ἐλπίζω εἰς τὸ ἔλεος αὐτοῦ. »

« ὁ πατήρ σου Α. Γ. »

Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης διήγει-

1. Περιφρονητικὸς τρόπος ἐκφράσεως τοῦ πατρωνυμικοῦ ὀνόματος.

ρεν ἐν ἐμοὶ διάφορα συναισθήματα. Αἱ σκληραὶ φράσεις, ὃν ὁ πατήρ μου ἀφειδῆ ἐποιήσατο χρῆσιν, βαθέως με ἐπίκραναν· ἡ περιφρόνησις ἣν ἐδείκνυε πρὸς τὴν Μαρίαν Ἰβανόβναν μοὶ ἐφαίνετο καὶ ἀδικος καὶ ἀπρεπῆς ἐν ταῦτο. Τέλος με ἐτρόμαξεν ἡ ἰδέα ὅτι θὰ σταλῶ μακρὰν τοῦ φρουρίου. Ἰδίως δὲ ἐθλιβόμην διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς μητρός μου. Σφοδρὰν ἠσθάνομην ἀγανάκτησιν καὶ κατὰ τοῦ Σαβέλιτς, μὴ ἀμφιβάλλων ὅτι αὐτὸς ἐγνώρισε τὴν μονομαχίαν εἰς τοὺς γονεῖς μου. Ἀφ' οὗ ἐπὶ τινα ὥραν διεσταύρωσα βηματικῶς κατὰ μῆκος καὶ πλάτος ἐν τῷ στενῷ δωματίῳ μου, ἔστην ἀποτόμως πρὸ αὐτοῦ καὶ τῷ εἶπον με θυμὸν: « Φαίνεται πῶς δὲν σὲ ἤρσακε ὅτι ἕνεκά σου ἐπληρώθη καὶ σχεδὸν ἐφθασα εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, θέλεις ἀκόμη νὰ φονεύσῃς καὶ τὴν μητέρα μου! » Ὁ Σαβέλιτς ἔστη ἀκίνητος, ὡς νὰ τὸν ἐπληξε κεραυνός. « Εὐσπλαγχνίσου με, αὐθέντα, ἀνέκραξε σχεδὸν ὀλοθύζων, τί καταδέχεσαι νὰ μοῦ εἴπῃς; ἐγὼ εἶμαι ἡ αἰτία τοῦ ἐπληρώθη; Ἀλλ' ὁ Θεὸς εἰξεύρει ποῦ ἔτρεχα νὰ βάλω τὸ στήθος μου ἐμπροσθέν σου διὰ νὰ με κτυπήσῃ ἐμὲ τὸ ξίφος τοῦ Ἀλέξει Ἰβανιτς. Ἀλλὰ τὰ κατηραμένα γηρατεῖα με ἐμπόδισαν. Τί ἔκαμα λοιπὸν τῆς μητέρας σας; »

— Τί ἔκαμες; ἀπεκρίθη. Ποῖος σὲ ἔβαλε νὰ γράψῃς καταμήνυσιν ἐναντίον μου; Μήπως σὲ ἔβαλαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου διὰ νὰ με κατασκοπεύῃς;

— Ἐγὼ νὰ γράψω καταμήνυσιν; ἀπεκρίθη ἔνδοκρος· ὦ Κύριε, βασιλεῦ τῶν οὐρανῶν! Νὰ, καταδέξου νὰ διαβάσῃς τί μοῦ γράφει ὁ αὐθέντης καὶ θὰ ἴδῃς ἂν σὲ κατεμήνυσα. Ταῦτοχρόνως ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ θυλακίου τοῦ ἐπιστολῆν, ἣν μοὶ παρουσίασε, καὶ ἀνέγνω τὰ ἐπόμενα:

« Ἐντροπή σου, παληόσκυλο, ποῦ δὲν μοῦ ἔγραψες τίποτε περὶ τοῦ υἱοῦ μου Πιότρ Ἀνδρέιτς, ἐναντίον τῶν αὐστηρῶν διαταγῶν μου, καὶ ὅπου κατήνησε νὰ μανθάνω ἀπὸ ξένους τὰς τρέλλας του. Οὕτω λοιπὸν ἐκτελεῖς τὸ καθῆκόν σου καὶ τὴν θέλησιν τῶν κυριῶν σου; Θὰ σὲ στείλω νὰ φυλάττῃς χοίρους, παληόσκυλε, διότι μοῦ ἔκρυψες τὴν ἀλήθειαν καὶ διότι παραβλέπεις καὶ ἀφίνεις τὸ παιδάριον ἐλευθέρων νὰ κάμῃ ὅ τι θέλει. Ὅταν λάβῃς τὴν παρούσαν ἐπιστολήν σὲ διατάσσω νὰ με πληροφωρῆσῃς ἀμέσως περὶ τῆς καταστάσεως τῆς υγείας του, ἢ ὁποῖα καθὼς μανθάνω ἐκαλλιτέρευσε καὶ νὰ μοῦ ὀρίσῃς ἀκριβῶς τὸ μέρος ὅπου ἐκτυπήθη καὶ ἂν ἐθεραπεύθῃ ἐντελῶς. »

Προφανῶς ὁ Σαβέλιτς οὐδόλως ἔπταισε καὶ ἐγὼ τὸν προσέβαλα διὰ τῶν ὑπονοιῶν καὶ τῶν μομφῶν, τὰς ὁποίας τοῦ ἔκαμα. Τὸν ἐζήτησα συγγνώμην, ἀλλ' ὁ γέρον ἦτο ἀπαρηγόρητος. « Νὰ, ποῦ κατήνησε, ἔλεγε, αὐτὴ εἶνε ἡ χά-

ρις ὅπου ἀξιώθηκα ν' ἀπολαύσω ἀπὸ τοὺς αὐθέντας μου διὰ τὰς μακρὰς μου ὑπηρεσίας! εἶμαι παληόσκυλο, εἶμαι χοιροβοσκός, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ εἶμαι καὶ ἡ αἰτία τῆς πληγῆς σου! Ὅχι, πατέρ μου Πιότρ Ἀνδρέιτς δὲν εἶμαι ἐγὼ ἡ αἰτία, πταίει ἐκεῖνος ὁ καταραμένος μουσέ, αὐτὸς σὲ ἔμαθε νάναδευῆς αὐτὰ τὰ σουβλιὰ καὶ νὰ κτυπᾷς τὸ πόδι σὰν νὰ μπορούσε κανεὶς μετὰ τὰ σουβλιὰ καὶ τὰ κτυπήματα τῶν ποδῶν νὰ προφυλαχθῆ ἀπὸ ἑνα κακὸν ἄνθρωπον! Ἦτον βλέπεις, χρεῖα νὰ ἐξοδευθοῦν τόσα χρήματα διὰ νὰ πληρώνεται αὐτὸς ὁ μουσέ! »

Ἀλλὰ τίς ἔλαβε τὸν κόπον νὰ καταγγείλῃ τὴν διαγωγὴν μου εἰς τὸν πατέρα μου; ὁ στρατηγός; δὲν ἐφαίνετο ὅτι ἐσκοτίζετο πολὺ περὶ ἐμοῦ, καὶ ἔπειτα ὁ Ἰβάν Κούσιμιτς δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ τῷ ἀναφέρῃ τὴν μονομαχίαν μου· δὲν εἰξεύρον τί νὰ ὑποθέσω. Πολλὰς ὑποψίας μοὶ ἐνέπνεεν ὁ Σβαμπρίνης, διότι μόνος αὐτὸς θὰ ὠφελεῖτο ἐκ τῆς τοιαύτης καταγγελίας ἣς ἕνεκα ἦτο δυνατὸν νὰ πομακρυνθῶ τοῦ φρουρίου καὶ νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ φρουράρχου. Ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω καὶ νὰ διηγηθῶ ὅλα εἰς τὴν Μαρίαν Ἰβανόβναν. Ἦλθε δ' αὐτὴ εἰς προὔπαντήσιν μου εἰς τὰ πρόθυρα τῆς οἰκίας.

« Τίς σας συνέβη; μοὶ εἶπε· πόσον ὠχρὸς εἶσθε! »

— Τετέλεστα! τῇ ἀπεκρίθη ἐγγχειρίσας αὐτῇ τὴν ἐπιστολήν τοῦ πατρός μου.

Ἦλθε καὶ αὐτῆς ἡ σειρά νὰ ὠχρισθῇ. Ἀναγνοῦσα μοὶ ἀπέδωκε τὴν ἐπιστολήν καὶ μοὶ εἶπε μετὰ τρέμουσαν φωνὴν « Δὲν ἦτο τῆς τύχης μου· οἱ γονεῖς σου δὲν με θέλουσιν εἰς τὴν οἰκογένειάν των· γεννηθῆτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς εἰξεύρει καλλίτερα τί πρέπει εἰς τὸν καθένα· δὲν εἶναι νὰ γείνη ἄλλῶς... Πιότρ Ἀνδρέιτς, ἔστε εὐτυχεῖς σεις τοῦλάχιστον. »

— Αὐτὸ δὲν θὰ γίνη, ἀνέκραξα, ἀρπάσας τὴν χεῖρά της. Με ἀγαπᾷς, εἶμαι ἔτοιμος εἰς ὅλα. Ὑπάγωμεν νὰ προσπέσωμεν εἰς τοὺς πόδας τῶν γονέων σου· εἶναι ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι, δὲν εἶναι οὔτε ὑπερήφανοι, οὔτε σκληροί· θὰ μᾶς δώσωσιν αὐτοὶ τὴν εὐχὴν των καὶ θὰ νυμφευθῶμεν· καὶ ἔπειτα με τὸν καιρὸν εἶμαι βεβαιός πῶς θὰ ἠμπαρῶμεν νὰ μαλαξώμεν τὸν πατέρα μου. Ἡ μήτηρ μου θὰ μεσιτεύσῃ ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ θὰ τὸν πείσῃ νὰ με συγχωρήσῃ.

— Ὅχι, Πιότρ Ἀνδρέιτς, ἀπεκρίθη ἡ Μαρία, δὲν θὰ σὲ ὑπανδρευθῶ χωρὶς τὴν εὐχὴν τῶν γονέων σου. Ἄν δὲν ἔχῃς τὴν εὐχὴν των, δὲν θὰ προκόψῃς. Ἄς ὑποταχθῶμεν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἄν εὖρῃς ἄλλην νύμφην, ἂν τὴν ἀγαπήσῃς, ὁ Θεὸς ἄς εἶναι μαζί σου! Πιότρ Ἀνδρέιτς, ἐγὼ θὰ προσεύχωμαι καὶ ὑπὲρ τῶν δύο σας. »

Τὴν ἐπὶ ἔργον εἰς τὸ τέλος τὸ παράπονον καὶ ἔφυγεν. Εἶχον σκοπὸν νὰ τὴν ἀκολουθήσω εἰς τὸ δωμάτιόν της, ἀλλ' ἔβλεπον ὅτι δὲν ἤμην εἰς κατὰστασιν νὰ συγκρατήσω ἑμαυτὸν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν μου. Ἐκαθήμεν βεβουθισμένοι εἰς στυγνὴν μελαγχολίαν, ὅτε ὁ Σαβέλιτις ἔλθων αἰφνης μὲ ἀπέσπασε τῶν συλλογισμῶν μου. «Νά, αὐθέντα, εἶπε, παρουσιάσας μοι χάρτην κατάγραφον, τήραζε ἂν εἶμαι κατὰσκοπος τοῦ αὐθέντου μου καὶ ἂν θέλω νὰ βάλω σκάνδαλα ἀναμέσον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ παιδιοῦ του». «Ἐλάθον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τὸν χάρτην, ὅστις περιεῖχε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Σαβέλιτις εἰς τὴν ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν εἶχε λάθει. Εἶχε δὲ αὐτολεξεῖ ὡς ἀκολούθως:

«Αὐθέντα Ἀνδρέα Πέτροβιτς, γαληνότατε πατέρα μου, ἔλαθα τὴν γαληνοτάτην ἐπιστολήν σας εἰς τὴν ὁποίαν καταδέχεσθαι νὰ παραπονήσαι ἐναντίον μου, τοῦ δούλου σας, καὶ νὰ μὲ ὀνειδίτζης, διότι δὲν ἐκτελῶ τὰς διαταγὰς τῶν αὐθεντῶν μου. Καὶ ἐγὼ ὁ ὅποιος δὲν εἶμαι παληόσκυλο ἀλλὰ πιστός σας δούλος, ὑπακούω εἰς τὰς διαταγὰς τῶν αὐθεντῶν μου, καὶ πάντοτε σὰς ὑπηρετήσα μὲ ζῆλον ἕως ὅτου ἄσπρισαν αἱ τρίχες μου. Δὲν σὰς ἔγραψα τίποτε διὰ τὴν πληγὴν τοῦ Πιότρ Ἀνδρέιτς, γιὰτὶ δὲν ἤθελα νὰ σὰς τρομάξω χωρὶς λόγον· καὶ ἰδοὺ ποῦ μανθάνομεν πῶς ἡ κυρά μας, ἡ μητέρα μας, ἡ Ἀβδοτία Βασιλιέβνα ἀσθένησε ἀπὸ τὸν φόβον της· καὶ θὰ ὑπάγω νὰ προσευχηθῶ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑγίαν της. Καὶ ὁ Πιότρ Ἀνδρέιτς εἶναι κτυπημένος εἰς τὸ στήθος, κάτω ἀπὸ τὸν δεξιὸν ὤμον, ἀναμέσα εἰς τὰ πλευρά καὶ ἡ πληγὴ εἶναι βαθεῖα ὡς ἓνα βερσάκ καὶ μισό!· καὶ τὸν ἐφέραμε ἀπὸ τὸ ποτάμι καὶ τὸν ἐβάλαμε εἰς τὸ σπιτί τοῦ φρουράρχου· καὶ ὁ κουρέυς ὁποῦ εἶναι ἐδῶ ὁ Στέπαν Περσμάνοφ τὸν κυττάζει· καὶ τώρα ὁ Πιότρ Ἀνδρέιτς χάρις τῷ Θεῷ εἶναι καλὰ καὶ ὅλο καλὰ ἔχει νὰ λέγῃ κανεὶς δι' αὐτόν· οἱ ἀρχηγοὶ του, καθὼς λέγουν, εἶναι εὐχαριστημένοι ἀπὸ αὐτόν καὶ ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα τὸν ἔχει ὡσὰν παιδί της, καὶ ἂν τοῦ συνέβη ἓνα τοιοῦτον περιστάτικόν δὲν πρέπει νὰ τὸν μαλλώνης· καὶ τὸ ἄλογο ποῦ ἔχει τέσσαρα πόδια καὶ αὐτὸ σκοντάφτει. Καὶ καταδέχεσθε νὰ μοῦ γράψετε πῶς θὰ μὲ στέλλετε νὰ φυλάττω χοίρους· ὅτι εἶναι τὸ θέλημα τοῦ αὐθέντου ἅς γείνη. Καὶ τώρα σὰς προσκυνῶ ταπεινῶς.

«Ὁ πιστός σας δούλος
«*ΑΡΧΙΗ ΣΑΒΕΛΙΕΦ*».

Ἀναγινώσκων τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος δὲν ἠδυνήθην νὰ μὴ μειδιάσω πολλὰκις. Ἦσθάνομην ὅτι δὲν ἤμην εἰς κατὰστασιν νὰ γράψω πρὸς τὸν πατέρα μου, πρὸς κα-

1. Τρεῖς δακτύλους περίπου.

θησύχασιν δὲ τῆς μητρὸς μου μοὶ ἐφαίνετο ἐπαρκῆς ἢ ἐπιστολὴ τοῦ Σαβέλιτις.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ θέσις μου μετεβλήθη· ἡ Μαρία Ἰβανόβνα σχεδὸν δὲν μοὶ ὠμίλει πλέον καὶ προσεπάθει μάλιστα νὰ μὲ ἀποφεύγῃ. Ὁ οἶκος τοῦ φρουράρχου μοὶ κατέστη ἀνυπόφορος, βαθμηδὸν δὲ συνείθιζον νὰ μένω μόνος ἐν τῷ οἰκήματί μου. Κατ' ἀρχὰς ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα εἶχε παράπονα, ἀλλὰ βλέπουσα τὴν ἐπιμονὴν μου, μὲ ἀφήκεν ἡσυχον. Τὸν δὲ Ἰβάν Κούσιμιτς ἔβλεπον μόνον ὅτε ἡ ὑπηρεσία τὸ ἀπῆτει. Σπανιώτατα δὲ συνητώμην μετὰ τοῦ Σβαμπρίνη πρὸς τὸν ἡσθάνομην ὁσημέραι μείζονα ἀντιπάθειαν, διότι μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἔτρεφε κρύφιον μῖσος κατ' ἐμοῦ, ὅπερ ἐνίσχυε τὰς ὑπονοίας μου. Ἡ ζωὴ μοὶ ἐγένετο ἐπαχθῆς. Κατελήφθη ὑπὸ στυγνῆς μελαγχολίας, ἣν ἔτι μᾶλλον ἐπιηύξανεν ἡ ἀπομύνησις καὶ ἡ ἀπραξία.

Ὁ ἔρωσ μου ὅμως ἀνεζωπυρεῖτο ἐν τῇ σιγῇ καὶ μὲ ἐβασάνιζε δεινότερον. Δὲν ἡσθάνομην πλέον διαθέσιν πρὸς ἀνάγνωσιν, οὔτε μὲ ἔθελγον τὰ γράμματα· εἶχον δὲ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀπογνώσεως περιστῆ, ὥστε ἐφοβοῦμην μὴ παραφρονήσω ἢ μὴ τραπῶ εἰς ἀκόλαστον βίον, ὅτε ἐπῆλθον συμβεβηκότα ἀπρόοπτα, τὰ ὁποῖα ἔσχον μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ βίου μου, καὶ συνετάραξαν σφοδρῶς καὶ σωτηρίως τὴν ψυχὴν μου.

5.

Πουγάτσεφ

Προτοῦ νὰ φηγηθῶ τὰ παράδοξα συμβεβηκότα ὧν ὑπῆρξα μάρτυς, ἀνάγκη νὰ εἴπω ὀλίγας λέξεις περὶ τῆς καταστάσεως ἐν ἡ εὐρίσκειτο τὸ κυβερνεῖον Ὁρσμβούργου περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1773. Ἡ ὀλβία αὕτη καὶ μεγάλη ἐπαρχία κατὰκεῖτο ὑπὸ πληθῆος φυλῶν ἡμιμαγρίων, αἵτινες πρὸ βραχέως χρόνου εἶχον ἀναγνωρίσει τὴν κυριαρχίαν τῶν ρώσων τσάρων. Αἱ συνεχεῖς αὐτῶν ἀνταρσίαι, τὸ ἀνυπότακτον αὐτῶν εἰς τοὺς νόμους, ἡ ἀπιστροφὴ πρὸς τοὺς θεσμοὺς τῶν πεπολιτισμένων καινῶν, ἡ ἀστάθεια καὶ ἡ ὀμότης αὐτῶν ἀπῆλθον διαρκῆ καὶ ἄγρυπνον ἐπίβλεψιν τῆς κυβερνήσεως ὅπως συγκρατῶνται ἐν ὑποταγῇ. Καὶ εἶχε μὲν ἡ κυβέρνησις κτίσῃ φρουρία ἐν ἐπικαιροῖς θέσεσι καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶχεν ἐγκαταστήσῃ ἐν αὐτοῖς διαρκῆ φρουρὰν ἐκ Κοζάκων, τῶν παλαιῶν κατόχων τῶν ὄχθων τοῦ Ἰαίκ. Ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι οἱ Κοζάκοι εἰς οὗς ἦτο ἐμπειστευμένη ἡ διατήρησις τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, εἶχον καταστῆ ἀπὸ τινος χρόνου ὑπήκοοι ἐπιφροδοὶ καὶ ἐπικίνδυνοι τῇ αὐτοκρατορικῇ κυβερνήσει. Τῷ 1772, μίᾳ τῶν πρωτίστων κωμωπόλεων αὐτῶν ἐστάσις. Ἀφορμὴν δ' εἶχεν ἡ στάσις αὐ-

τὴ τὴν ἀυστηρότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἐνήργησεν ὁ στρατηγὸς Τράουβεμπεργ, ὅπως ἀνορθώσῃ τὴν χαλαρωθεῖσαν πειθαρχίαν ἐν τῷ στρατῷ. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀυστηρότης ἀντὶ νὰ ὠφελήσῃ ἐγένετο τὸναντίον παρτίτις τοῦ βαρβάρου θανάτου τοῦ Τράουβεμπεργ, καὶ τῆς ἀνακηρύξεως νέου ἀρχηγοῦ καὶ τέλος τῆς καταστολῆς τῆς στάσεως διὰ μυδροβόλων καὶ διὰ σκληρῶν ποινῶν.

Ταῦτα συνέβησαν μικρὸν τι πρὸ τῆς μεταβάσεώς μου εἰς τὸ φρούριον Βελογόρσκ. Κατὰ τὸν χρόνον ὅμως τῆς διαμονῆς μου ἐν τῷ φρουρίῳ τὰ πάντα ἦσαν ἢ ἐφαίνοντο ἡσυχά. Ἀλλ' ἡ ἐξουσία μεθ' ὑπερβολικῆς εὐκολίας παρέσχε πίστιν εἰς τὴν προσπεποιημένην μετάνοιαν τῶν στασιαστῶν, οἵτινες ὑπέκρυπτον τὸ μῖσος αὐτῶν καὶ ἀνέμενον κατὰλληλον εὐκαιρίαν ἵνα ἀρχίσωσιν ἐκ νέου τὸν ἀγῶνα.

Ἐπανέρχομαι εἰς τὸ θέμα τῆς διηγήσεώς μου· ἐσπέραν τινὰ (περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1773) ἐκαθήμεν μόνος ἐν τῇ οἰκίᾳ μου, ἀκούων τὸν συριγγιὸν τοῦ φθινοπωρινοῦ ἀνέμου καὶ θεώμενος τὰ γοργῶς πρὸ τῆς σελήνης διολισθαίνοντα νέφη. Προσελθὼν δὲ τις μ' ἐκάλεσεν ἐκ μέρους τοῦ φρουράρχου εἰς οὗ τὴν οἰκίαν μετέβην παραχρῆμα, εὗρον δ' ἐκεῖ τὸν Σβαμπρίνην, τὸν Ἰβάν Ἰγνάτιτς καὶ τὸν οὐριαδνίκ τῶν Κοζάκων. Οὔτε ἡ σύζυγος, οὔτε ἡ θυγάτηρ τοῦ φρουράρχου ἦσαν ἐν τῷ δωματίῳ. Ὁ φρούραρχος μὲ ἀντεχειρέτισεν ἐν ἀλλοφροσύνῃ. Ἐκλείσε τὴν θύραν, εἶπεν εἰς ὅλους νὰ καθήσωσιν ἐκτὸς τοῦ οὐριαδνίκ, ὅστις ἴστατο ὄρθιος καὶ ἐξαγαγὼν τοῦ θυλακίου του ἓν ἔγγραφον εἶπεν:

«Κύριοι ἀξιωματικοὶ, σοβαρὰ εἰδήσεις! ἀκούσατε τί μοὶ γράφει ὁ στρατηγός».

Ἐβάλε τὰ ὄμμα τοῦάλια του καὶ ἀνέγνωσε τὰ ἀκόλουθα:

«Πρὸς τὸν κύριον φρούραρχον τοῦ φρουρίου Βελογόρσκ, λοχαγὸν Μιρονῶφ (ἐμπειστευτικόν).

«Διὰ τῆς παρούσης μου σὰς ἀναγγέλλω, ὅτι ὁ σχισματικὸς Κοζάκος τοῦ Δόν Ἰεμελιανὸς Πουγάτσεφ, ἀφ' οὗ κατέστη ἔνοχος ἀσυγγνώστου ὑβρεως, σφετερισθεὶς τὸ ὄνομα τοῦ αὐοιδίμου αὐτοκράτορος Πέτρου τοῦ Γ', ἐστρατολόγησε συρφετὸν ληστῶν, ἐνέβαλεν εἰς ταρχὰς τὰ χωρία τοῦ Ἰαίκ, κατέλαβε δὲ καὶ κατηδάφισε μάλιστα πλεῖστα φρούρια, διαπράττων πανταχοῦ ληστείας καὶ φόνους. Ἐπομένως ἄμα τῇ παραλαβῇ τῆς παρούσης δέον νὰ προνοήσῃτε, κύριε λοχαγέ, περὶ τῶν καταλλήλων μέτρων πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ εἰρημένου κακούργου καὶ σφετεριστοῦ, καὶ εἰ δυνατόν πρὸς παντελεῖ ἐξόντωσιν αὐτοῦ, ἐν ἡ περιπτώσει ἤθελε στρέψει τὰ ὄπλα του κατὰ τοῦ φρουρίου, τοῦ ὁποίου ἡ φύλαξις εἶναι ἀναθεμιμένη ὑμῖν».

«Νὰ προνοήσωμεν περὶ τῶν καταλλήλων μέτρων εἶπεν ὁ φρούραρχος, ἐκβαλὼν τὰ ὄμμα-

τοῦάλια καὶ διπλώσας τὸ ἔγγραφο. Ἀκούς ἐκεῖ ἓνας λόγος εἶνε. Αὐτὸς ὁ ἀλιτήριος φαίνεται δυνατὸς καὶ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν περισσοτέρους ἀπὸ ἑκατὸν τριάκοντα ἀνδρας, ἂν λογαριάσωμεν καὶ τοὺς Κοζάκους, εἰς τοὺς ὁποίους δὲ πολλὴν ἐμπιστοσύνην δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν, καὶ ἅς μὴ σοῦ κακοφανῇ, Μάξιμιτς». Ὁ οὐριαδνίκ ἐμειδίασεν· «ὅμως ἅς κάμωμεν τὸ χρέος μας, κύριοι ἀξιωματικοί. Νὰ ἐκτελεῖτε μὲ ἀκρίβειαν καὶ τάξιν τὴν ὑπηρεσίαν· νὰ τάξῃτε φρουράς, νὰ διοργανώσῃτε νυκτερινὰς περιπολίας· ἐν περιπτώσει προσβολῆς νὰ κλείσῃτε τὰς πύλας καὶ νὰ κάμετε ἐξοδὸν τῶν στρατιωτῶν. Σὺ, Μάξιμιτς, πρόσεχε τοὺς Κοζάκους. Πρέπει νὰ ἐπιθεωρήσωμεν τὰ κανόνια, νὰ τὰ καθαρίσωμεν καλὰ καὶ ἰδίως πρέπει νὰ φυλάξωμεν μυστικότητα. Κάνεις μέσα εἰς τὸ φρούριον νὰ μὴ μᾶθη τίποτε πρὶν τῆς καταλλήλου ὥρας».

Ἀφ' οὗ ἔδωκε τὰς διαταγὰς ταύτας ὁ Ἰβάν Κούσιμιτς μὰς ἀπέλυσεν· ἐξήλθομεν μετὰ τοῦ Σβαμπρίνη καὶ συνεζητοῦμεν καθ' ὕδον περὶ τῶν γενομένων. «Τί φρονεῖς; πῶς θὰ τελειώσουν ὅλα αὐτά; τὸν ἠρώτησα.

— Κύριος οἶδε, ἀπεκρίθη, θὰ ἴδωμεν· πρὸς τὸ παρὸν δὲν μοῦ φαίνονται σπουδαῖα τὰ πράγματα. Ἄν ὅμως...

Διέκοψε τότε τὸν λόγον καὶ ἐβουθίσθη εἰς συλλογισμούς, ἐν ἀλλοφροσύνῃ δ' ἐσύριζε τὸν σκοπὸν γαλλικοῦ τινος ἄσματος.

Μεθ' ὅλας τὰς προφυλάξεις μας, ἡ ἀγγελία περὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Πουγάτσεφ διεδόθη ἐν τῷ φρουρίῳ. Καίπερ πολὺν τρέφων σεβασμὸν πρὸς τὴν σύζυγόν του, ὁ Ἰβάν Κούσιμιτς δὲν ἦτο δυνατὸν δι' ὅλον τὸν κόσμον νὰ ποικαλύψῃ εἰς αὐτὴν μυστικὸν ἐμπειστευμένον αὐτῷ, ὡς μυστικὸν τῆς ὑπηρεσίας. Ἄμα λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ στρατηγοῦ κατῴρωσεν ἐπιδεδίως νὰ ξεφορτωθῇ τὴν Βασίλισσαν Ἰεγορόβναν, εἰπὼν αὐτῇ ὅτι ὁ πάτερ Γαρασίμ ἔλαθεν ἐξ Ὁρσμβούργου σπουδαιοτάτας εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἐτήρει πολὺ μυστικὰς. Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα κατελήφθη παραχρῆμα ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν παπαδιὰν καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἰβάν Κούσιμιτς, παρέλαβε μαζί της τὴν Μάσσαν διὰ νὰ μὴ μείνῃ κατὰμονος εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ στενοχωρηθῇ τὸ παιδί. Μείνας κύριος τοῦ πεδίου ὁ Ἰβάν Κούσιμιτς ἔστειλεν ἀμέσως καὶ μὰς προσεκάλεσεν, ἐφρόντισε δὲ νὰ κλείσῃ τὴν Παλάσκαν ἐν τῷ μαγειρείῳ διὰ νὰ μὴ ἠμπορέσῃ νὰκούσῃ κρυφῶ τί θὰ ἐλέγετο.

Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα ἐπανῆλθεν οἰκαδε, μὴ δυνηθεῖσα νὰ μᾶθη τίποτε ἀπὸ τὴν σύζυγον τοῦ παπᾶ, ἐπανελθοῦσα δ' ἔμαθεν, ὅτι κατὰ τὴν ἀπουσίαν της συνεκροτήθη στρατιωτικὸν συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἰβάν Κούσιμιτς καὶ ὅτι τὴν Παλάσκαν τὴν εἶχον κλείσῃ ἐντὸς τοῦ μαγειρείου. Ἐννοήσασα ὅτι ὁ σύζυ-

γός της τὴν ἐξηπάτησε τῷ ἀπηύθυνε παντοίας ἐρωτήσεις. Ἄλλ' ὁ Ἰβάν Κούσμιτς ἦν προητοιμασμένος εἰς τὴν τοιαύτην ἐπίθεσιν. "Ὅθεν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἐθορυβήθη, ἀλλ' ἀπεκρίθη θαρραλέως εἰς τὴν φιλοπερίεργον γυναῖκά του.

«Εἰξεύρεις, μητερίτσα μου, πῶς αἱ γυναῖκες ἐδῶ ἤσαν νάναπτουν τὴν φωτιά με ἄχυρα καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὸ ἤμπορεῖ νὰ συμβῆ κανέν δυστύχημα προσεκάλεσα τοὺς ἀξιωματικούς μου καὶ τοὺς ἔδωσα διαταγὴν νὰ προσέχωσι καὶ νὰ μὴ ἀφίνωσι τὰς γυναῖκας νάναπτουν τὴν φωτιά με ἄχυρα, ἀλλὰ με φρύγανα καὶ χαμόκλαδα.

— Καὶ τί χρεῖα εἶχες νὰ κλειδώσῃς τὴν Παλάσκα; τὸν ἠρώτησεν ἡ σύζυγός του· γιατί τὸ καυμένο τὸ κορίτσι νὰ μένη κλεισμένο εἰς τὸ μαγειρεῖό, ὡς ποῦ νὰ γυρίσουμε;»

Ὁ Ἰβάν Κούσμιτς δὲν ὑπέθετε ὅτι θὰ τῷ ἐγένετο τοιαύτη ἐρώτησις, ἀμνηχανῶν δὲ ἐψέλλισεν ἀσυναρτήτους τινὰς λέξεις. Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα κατενόησεν ἀμέσως τὸν δόλον τοῦ συζύγου της· ἀλλὰ γινώσκουσα καλῶς ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μάθῃ τίποτε ἀπὸ αὐτὸν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, ἔπαυσε τὰς ἐρωτήσεις καὶ ὁμίλησε περὶ ἀγγουρίων τουρσί τὰ ὅποια ἡ Ἀκουλίνα Παμφιλόβνα εἰξευρε πολὺ ὄραϊα νὰ κατασκευάζῃ. Ὅλην τὴν νύκτα ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα δὲν ἠδυνήθη νὰ κλείσῃ τὰ ὄμματα, μὴ οὕσα ἰκανὴ νὰ μαντεύσῃ τί ἐβουσαδόμει ὁ σύζυγός της. Τῇ ἐπαύριον ἐπιστρέφουσα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν εἶδε τὸν Ἰβάν Ἰγνάτιτς ἀσχολούμενον νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ κανονίου τὰ βράκη, τοὺς χάλικας, τὰ ξυλάρια, τοὺς ἀστραγάλους καὶ τὰς παντοειδεῖς ἀκαθαρσίας δι' ὧν τὰ παιδάρια εἶχον παραγεμίσει αὐτό. «Τί νὰ σημαίνουν αὐτὰ αἱ πολεμικαὶ προετοιμασίαι; διενόηθη ἡ σύζυγός του φρουράρχου. Μήπως φοβούνται καμμίαν ἐπίθεσιν τῶν Κιργησιῶν; Ἄλλ' ἦτο ποτὲ δυνατὸν ὁ Ἰβάν Κούσμιτς νὰ μοῦ κρύψῃ ἕνα τέτοιο τιποτένιο πρᾶγμα;» Ἐκάλεσε δὲ τὸν Ἰβάν Ἰγνάτιτς ἔχουσα σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ μάθῃ παρ' αὐτοῦ τὸ μυστήριον, ὅπερ κατεβασάνιζε τὴν γυναικίαν περιεργίαν της.

Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα ἐν ἀρχῇ τῆς ὁμιλίας ἔκαμε λόγον περὶ τῶν οἰκιακῶν ἀντικειμένων, ὡς δικαστῆς ἀρχίζων τὴν ἀνάκρισιν δι' ἐρωτήσεων ἀλλοτρίων τῆς ὑποθέσεως, πρὸς ἐνθάρρυσιν τοῦ κατηγορουμένου καὶ χαλάρωσιν τῆς προσοχῆς αὐτοῦ· εἶτα μετὰ βραχυτάτην σιγὴν ἀνεστέναξεν ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ εἶπε σείουσα τὴν κεφαλὴν:

«ὦ! Θεέ μου καὶ Κύριε! τί τρομερὰ νέα! Τί θὰ γίνωμεν;

— Αἶ! μητερίτσα μου, ἀπεκρίθη ὁ Ἰβάν Ἰγνάτιτς, ὁ Κύριος εἶναι πολυέλαιος, ἔχομεν ἀρκετοὺς στρατιώτας καὶ ἀφθονον πυρίτιδα· ἔκα-

θάρισα καὶ τὸ κανόνιον. Πιθανὸν νὰποκρούσωμεν αὐτὸν τὸν Πουγάτσεφ. Ἄν ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἐγκαταλίπῃ, ὁ λύκος δὲν θὰ φάγῃ κανένα ἐδῶ.

— Καὶ τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός ὁ Πουγάτσεφ; ἠρώτησεν ἡ σύζυγός του φρουράρχου.

Ὁ Ἰβάν Ἰγνάτιτς κατενόησεν ὅτι ὁμίλησεν ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ἔδραξε τὴν γλῶσσαν του. Ἄλλ' ἦτο πολὺ ἀργὰ πλέον. Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα τὸν ἐβίασε νὰ τῇ διηγηθῇ τὰ πάντα, ἀφ' οὗ τῷ ἔδωκε τὸν λόγον της ὅτι δὲν θὰ εἶπῃ εἰς κανένα τίποτε ἐξ ὧν ἠθελεν ἀκούσει. Καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν της, καὶ ὄντως δὲν εἶπε τίποτε εἰς κανένα, ἐξαίρουμένης μόνον τῆς παπαδιᾶς καὶ τοῦτο διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι ἡ ἀγγελὸς τῆς καλῆς ἐκείνης γυναικὸς εὐρίσκειτο ἀκόμη ἐν τῇ στέππῃ καὶ ἦτο κίνδυνος νὰ τὴν ἀρπάσουν οἱ λησταί.

Μετ' οὗ πολὺ πάντες ὁμίλουν περὶ τοῦ Πουγάτσεφ. Αἱ διαδοθείσαι περὶ αὐτοῦ φήμει ἦσαν ποικίλαι· ὁ φρουράρχος ἀπέστειλε τὸν οὐριαδνίκ νὰ πληροφορηθῇ περὶ πάντων ἐν τοῖς χωρίοις καὶ τοῖς μικροῖς φρουρίοις τῶν πέριξ. Μετὰ διήμερον δ' ἀπουσίαν ἐπανήλθεν ὁ οὐριαδνίκ καὶ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι εἶδεν ἐν τῇ στέππῃ εἰς ἀπόστασιν ἐξήκοντα βερστίων ἀπὸ τοῦ φρουρίου πολλὰ πυρὰ καὶ ὅτι ἤκουσε νὰ λέγωσιν οἱ Βασκίρ ἔτι μεγίστη δύναμις στρατοῦ ἐχῶρει πρὸς τὰ πρόσω. Δὲν ἐδυνήθη δὲ νὰ λάβῃ ἀκριβεστέρως πληροφορίας, διότι ἐφοβήθη νὰ προχωρήσῃ περισσότερο, ἵνα μὴ ἐμπέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἀνταρτῶν. Μετ' οὗ πολὺ παρετήρηθη ὅτι οἱ Κοζάκοι τῆς φρουρᾶς εὐρίσκοντο εἰς διηνεκὴ κίνησιν· ἐν ἀπάσαις ταῖς ὁδοῖς συνήρχοντο κατὰ μικροὺς ὁμίλους συνομιλοῦντες πρὸς ἀλλήλους ταπεινῇ τῇ φωνῇ καὶ διαλυόμενοι ἅμα ἔβλεπον κανένα δραγόνον ἢ ἄλλον τινὰ Ῥώσσον στρατιώτην. Κατεσκόπευσαν τὰ κινήματά των ὁ Ἰουλαῖ, βαπτισμένος καλμουῦκος, ἐποιήσατο τῷ φρουράρχῳ σπουδαιοτάτην ἀποκάλυψιν. Κατ' αὐτὸν αἱ ἀνακοινώσεις τοῦ οὐριαδνίκ ἦσαν ψευδεῖς· ἅμα ἐπανελθὼν ὁ ἀπιστος Κοζάκος εἶπε τοῖς συντρόφοις αὐτοῦ ὅτι προὔχωρησε μέχρι τοῦ στρατοπέδου τῶν ἀνταρτῶν, ὅτι ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ ἀρχηγῶ των, καὶ ὅτι ὁ ἀρχηγὸς ἐκεῖνος τῷ προέτεινε πρὸς ἀσπασμὸν τὴν χεῖρα καὶ συνδιελέχθη ἐπὶ μακρὸν μετ' αὐτοῦ. Ὁ φρουράρχος διέταξε παραχρῆμα τὴν φυλάκισιν τοῦ οὐριαδνίκ καὶ διώρισεν εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ τὸν Ἰουλαῖ.

Μαθόντες τοῦτο οἱ Κοζάκοι δὲν ἀπέκρυψαν τὴν ἀγανάκτησίν των, ἀλλ' ἐγόγγυζον ἀπροκαλύπτως· καὶ ὁ Ἰβάν Ἰγνάτιτς, ὁ ἐκτελέσας τὴν διαταγὴν τοῦ φρουράρχου, τοὺς ἤκουσεν ἰδίους ὡσί, λέγοντας ἀρκούντως εὐκρινῶς:

«Καρτέρει καὶ θὰ ἰδῆς, γέρο τυρλοπόντικα!» Ὁ φρουράρχος ἐσκόπει νὰνακρίνῃ τὸν συλληφθέντα αὐθημερὸν, ἀλλ' ὁ οὐριαδνίκ κατῴρθωσε

νὰ δραπετεύσῃ τῇ συνδρομῇ ἀναμφιβόλως τῶν συνενόχων αὐτοῦ.

Δεύτερον δὲ συμβεβηκὸς ἐπηύξησε τὴν ἀνησυχίαν τοῦ λοχαγοῦ. Συνελήφθη εἰς Βασκίρ, κομίζων στασιαστικὰς ἐπιστολάς. Ἐνεκα τούτου, ὁ φρουράρχος ἀπεφάσισε νὰ συγκαλέσῃ καὶ αὐτὴς τοὺς ἀξιωματικούς καὶ πρὸς ταῦτο ἐπειράθη νὰπομακρύνῃ καὶ πάλιν τὴν σύζυγον αὐτοῦ ὑπὸ ἄλλο πρόσχημα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἰβάν Κούσμιτς ἦτο εὐθύτατος καὶ εἰλικρινέστατος ἀνὴρ μόνον καταλλήλως μέσον εὐρεν ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου εἶχε κάμει χρῆσιν καὶ ἄλλοτε.

«Τὰ ἔμαθες, Βασίλισσα Ἰεγορόβνα, τῇ εἶπε ἡ ξηροβήχων, ὁ πάτερ Γεράσιμος ἔλαβε καθὼς λέγουν ἀπὸ τὴν πόλιν. . .

— Σιώπα, σιώπα, εἶπε δικαιοφάσα αὐτὸν ἡ σύζυγός του, θέλεις πάλιν νὰ συγκαλέσῃς πολεμικὸν συμβούλιον καὶ νὰ ὁμιλήσῃτε ἐν ἀπουσίᾳ μου διὰ τὸν Ἰεμιλιανὸν Πουγάτσεφ· ἀλλὰ δὲν θὰ μὲ γελάσῃς αὐτὴν τὴν φορὰν.

Ὁ Ἰβάν Κούσμιτς τὴν ἠτένισεν ἔκθαμβος. «Αἱ λοιπὸν! μητερίτσα μου, εἶπε, ἀφ' οὗ τὰ εἰξεύρεις ὅλα, μεῖνε· τί νὰ κάμωμεν; θὰ ὁμιλήσωμεν ἐνώπιόν σου.

— Καλὰ, καλὰ, πατεράκη μου, ἀπεκρίθη, ἐμένα δὲν ἤμπορεῖς νὰ μὲ πουλήσῃς. Στείλε καὶ φώναξε τοὺς ἀξιωματικούς.»

Συνήλθομεν λοιπὸν πάλιν, ὁ δὲ Ἰβάν Κούσμιτς ἀνέγνωσεν ἡμῖν, ἐνώπιον τῆς συζύγου αὐτοῦ, τὴν προκήρυξιν τοῦ Πουγάτσεφ, συνταγμένην ἴσως ὑπὸ τινος ἡμιμαθοῦς Κοζάκου. Ὁ ἀλιτήριος ἀνήγγελλεν ἡμῖν, ὅτι προετίθετο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἀμέσως κατὰ τοῦ ἡμετέρου φρουρίου, προσεκάλει δὲ τοὺς Κοζάκους καὶ τοὺς στρατιώτας νὰ συνταχθῶσιν αὐτῷ καὶ προσέτρεπε τοὺς ἀρχηγούς νὰ μὴ ἐναντιωθῶσιν αὐτῷ, τοὺς ἠπέλει δ' ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει διὰ σκληροτάτων βασάνων. Ἡ προκήρυξις ἦν γεγραμμένη εἰς ὕφος χυδαϊότατον μὲν, ἀλλὰ σθεναρὸν, καὶ θὰ παρήγαγε πιθανῶς πολλὴν αἰσθησιν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων. «ὦ, τὸν ἄθλιον! ἀνέκραξεν ἡ σύζυγός του φρουράρχου, εἶδες ἐκεῖ τί τολμᾷ νὰ μᾶς προτείνῃ! νὰ ἔβγωμεν εἰς προὔπαντησίν του νὰ καταθέσωμεν εἰς τοὺς πόδας του τὰς σημαίας μας! Ἄ, τοῦ σκύλου ὁ γυιός! δὲν εἰξεύρει πῶς ἔχομε σαράντα χρόνων ὑπηρεσίαν καὶ πῶς δόξα τῷ Θεῷ εἶδαν πολλὰ τέτοια τὰ μάτια μας! Εἶναι δυνατὸν νὰ εὐρέθησαν φρουράρχοι τόσο ἀνανδροὶ ὥστε νὰ ὑπακούωσιν εἰς αὐτὸν τὸν ἀχρεῖον!

— Βέβαια, εἶναι ἀπίθανον ὅτι εὐρέθησαν τοιοῦτοι, ἀπεκρίθη ὁ φρουράρχος, ὅμως λέγουσιν, ὅτι αὐτός ὁ κκοῦργος ἐκυρίευσεν πολλὰ φρούρια.

— Φαίνεται, ὅτι πράγματι εἶναι ἰσχυρός, παρετήρησεν ὁ Σβαμπρίνης.

— Ὅλα μάθωμεν τώρα ἀμέσως τὰς πραγματικὰς δυνάμεις του, ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ φρουράρχος. Βασίλισσα Ἰεγορόβνα δὸς μοι τὸ κλειδί τοῦ κελλαριοῦ! Ἰβάν Ἰγνάτιτς, φέρε ἐδῶ τὸν Βασκίρ καὶ εἶπε εἰς τὸν Ἰουλαῖ νὰ φέρῃ βέργας.

— Περιμένε λίγάκι, Ἰβάν Κούσμιτς, εἶπεν ἡ φρουραρχίνα, ἐγερθεῖσα τοῦ καθίσματος, ἀφισε πρῶτα νὰ βγάλω τὴν Μάσσα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, διότι ἄλλῶς θὰκούσῃ τὰς φωνὰς καὶ θὰ φοβηθῇ. Καὶ ἐγὼ νὰ σὰς εἰπῶ τὴν μακρὴ ἀλήθειαν, δὲν εἶμαι τόσο περιεργὴ νὰ βλέπω τέτοιαις ἀνακρίσεις. Χαίρετε! . . .

Ἡ βασάνος ἦτο τοσοῦτον ἐριζωμένη εἰς τὰ δικαστικὰ ἦθη τῆς τότε ἐποχῆς, ὥστε τὸ καταργήσαν αὐτὴν οὐκάξιον Αἰκατερίνης τῆς Β' ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ ἀνεφάρμοστον. Ἐπεκράτει τότε ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ ὁμολογία τοῦ κατηγορουμένου ἦτο ἀπαραίτητος πρὸς καταδίκαση, ἰδέα οὐ μόνον παράλογος, ἀλλὰ καὶ πολλὴν τὴν ἀνακολουθίαν ἐμφαίνουσα, διότι ἀποῦ ἡ ἀρνησις τοῦ κατηγορουμένου δὲν χρησιμεύει πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ, ἡκιστα ἔπρεπε νὰ χρησιμεύῃ εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐνοχῆς καὶ ἡ ὁμολογία, ἢ ἐξαναγκασθεῖς ὑπὸ τῶν βασάνων ἔκαμεν. Ὅμως καὶ σήμερον ἀκόμη συνέβη νὰκούσω πολλοὺς γέροντας δικαστὰς λυπομένους διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ βαρβάρου ἐκείνου ἔθους. Ἄλλ' ἐν ταῖς χρόνις ἡμῶν οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς βασάνου, οὔτε οἱ δικασταί, οὔτε αὐτοὶ οἱ κατηγορούμενοι. Τούτου ἔνεκα ἡ διαταγὴ τοῦ φρουράρχου οὐδένα ἡμῶν ἐξέπληξεν ἢ συνετάραξεν. Ὁ Ἰβάν Ἰγνάτιτς ὑπῆγε πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Βασκίρ, κρατουμένου ἐν τῷ κελλαρίῳ τοῦ φρουράρχου, καὶ μετὰ μικρὸν ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸν ἀντιθάλαμον, ὁ δὲ φρουράρχος διέταξε νὰ προσαγγάωσιν αὐτὸν παραχρῆμα ἐνώπιόν του.

Ὁ Βασκίρ ὑπερέβη μετὰ κόπου τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, διότι οἱ πόδες του ἦσαν διὰ ξυλίνων πεδῶν συνεσφιγμένοι. Ἀπεκαλύφθη ἐκβαλὼν τὸν ὑψηλὸν αὐτοῦ σκούφον καὶ ἔστη παρὰ τὴν θύραν. Τὸν παρετήρησα καὶ ἐφρικίασα ἀκουσίως· οὐδέποτε θὰ λησμονήσω τὸν ἀνθρώπον ἐκεῖνον· ἐφαίνετο τοῦλάχιστον ἑβδομηκοντούτης καὶ οὔτε βίνα εἶχεν οὔτε ὦπα. Ἡ κεφαλὴ του ἦτο ἐν χρῶ κεκαρμένη, ἀντὶ γεναῖδος εἶχεν ἀραιὰς τινὰς τρίχας. Ἦτο δὲ κοντός, ἰσχνός καὶ κωφός· ἀλλ' οἱ ταταρικοὶ ὀφθαλμοὶ του διετήρουν ἀκόμη τὴν λάμψιν των.

«Αἶ, αἶ! εἶπεν ὁ φρουράρχος, ἀναγνωρίσας ἐκ τῶν φοβερῶν ἀκρωτηριασμῶν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος ἦτο ἐκ τῶν ἀνταρτῶν τῶν τιμωρηθέντων τῷ 1741, εἶσαι γερολύκος, καθὼς βλέπω, ἔχεις πικασθῆ καὶ ἄλλοτε εἰς τὰς παγίδας μας. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ πρώτη φορὰ ποῦ ἐπαναστατεῖς, ἀφ' οὗ τὸ κεφάλι σου εἶναι ἔτσι

καλά συγυρισμένο. Πλησίασε και είπέ μας ποῖος σὲ ἔστειλεν ;»

Ὁ γέρον Βασκίρ εἰώπα και ἐκύτταζεν ἠλιθίως τὸν φρούραρχον.

«Αἱ! διατὶ σιωπᾶς; ἐξηκολούθησεν ὁ Ἰβάν Κούσμιτς, μήπως δὲν καταλαμβάνεις βρωσικά; Ἰουλάι, ἐρώτησέ τον εἰς τὴν γλώσσάν σας, ποῖος τὸν ἔστειλεν εἰς τὸ φρούριόν μας;»

Ὁ Ἰουλάι ἐπανελάθεν εἰς γλώσσαν ταταρικὴν τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ἰβάν Κούσμιτς, ἀλλ' ὁ Βασκίρ τὸν ἐκύτταζεν ἐπίσης ἠλιθίως, και οὐδὲ λέξιν ἐξεστόμισε. «Γιασκι! ἀνέκραξεν ὁ φρούραρχος, θὰ σὲ κάμω ἐγὼ νὰ ὁμιλήσης. Ἐλα, ἐκδύσατέ τον. Ἐμπρὸς Ἰουλάι, συγύρισέ τον καθὼς πρέπει.»

Δύο ἀπόμαχοι ἐξέδουον τὸν Βασκίρ, ζωηρὰ δὲ ἀνησυχία ἀπετυπούτο ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ δυστυχοῦς ἐκεῖνου. Ἐριπτεν ἐδῶ και ἐκεῖ τὰ βλέμματα, ὡς μικρὸν ζῶον ἐμπεσὸν εἰς χεῖρας παιδίων. Ἀλλ' ὅτε εἰς ἀπόμαχος ἔλαβε τὰς χεῖράς του, τὰς ἔφερε περὶ τὸν τραχηλὸν του και σκύψας ἐσήκωσε τὸν γέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, και ὅτε ὁ Ἰουλάι ἔλαβε τὰς βράβδους, τότε ὁ Βασκίρ ἐξέπεμψε γογγυσμὸν ἀσθενῆ μὲν ἀλλὰ παρατεταμένον, και ὑψώσας τὴν κεφαλὴν ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἀντὶ γλώσσης, ἐφαίνετο κινουμένη μόνον ἡ ρίζα αὐτῆς.

Πάντες κατελήφθημεν ὑπὸ φρίκης. «Καλὰ εἶπεν ὁ φρούραρχος, καθὼς βλέπω δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ μάθωμεν τίποτε ἀπ' αὐτόν. Ἰουλάι πῆγαινε πάλιν τὸν Βασκίρ εἰς τὸ κελλάρι, ἡμεῖς δὲ, κύριοι, ἔχομεν ἀκόμη νὰ ὁμιλήσωμεν». Ἐξηκολούθησεν συζητοῦντες περὶ τῆς θέσεως ἡμῶν, ὅτε ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα εἰσώρησεν ἀσθμαίνουσα και ἔντρομος εἰς τὸ δωμάτιον.

«Τί τρέχει; ἠρώτησεν ὁ φρούραρχος ἐκπληκτος.

— Δυστυχία μας! δυστυχία μας! τὸ φρούριον Νιζνεόζερν ἐκυριεύθη σήμερον τὸ πρωί! ἔτι ἤλθεν ἀπ' ἐκεῖ ὁ ψυχογυῖος τοῦ παπᾶ Γαρασίμ! εἶδε πῶς τὸ ἐπῆραν. Ἐκρέμασαν τὸν φρούραρχον και ὄλους τοὺς ἀξιωματικούς, και ὄλους τοὺς στρατιώτας τοὺς ἠχμαλώτισαν! οἱ κακούργοι θὰ ἔλθουν γρήγορα και ἐδῶ.»

Ἡ ἀπρόοπτος αὕτη εἰδήσις παρήγαγεν ἐν ἐμοὶ βαθεῖαν αἰσθησιν! ὁ φρούραρχος τοῦ φρουρίου Νιζνεόζερν, μελίχιος και μετρίοφρων νέος, μοὶ ἦτο γνωστός. Πρὸ δύο μηνῶν ἐπέρασε μετὰ τῆς νεκρᾶς συζύγου του ἀπὸ τὸ φρούριόν μας, ἐρχόμενος ἐξ Ὁρεμβούργου και κατέλυσεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰβάν Κούσμιτς. Ἡ Νιζνεόζερνάγια ἀπέιχε τοῦ ἡμετέρου φρουρίου εἰκοσιπέντε βέρστικα μόνον. Ὄθεν ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν ἔπρεπε νὰ ναμένωμεν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Πουγάτσερ. Ἀνελογίσθην τί θάπογινῆ ἡ Μαρία Ἰβανόβνα, και

1. Ταταρικὴ βλασφημία.

ἡ σκέψις αὕτη μὲ ἐνέβαλεν εἰς μεγίστην ἀγωνίαν.

«Ἀκούσατε, Ἰβάν Κούσμιτς, εἶπον τῷ φρουράρχῳ, καθῆκον ἡμῶν εἶνε νὰ ὑπερασπισθῶμεν τὸ φρούριον μέχρι τελευταίας πνοῆς, αὐτὸ ἐννοεῖται. Ἀλλὰ πρέπει νὰ φροντίσωμεν και περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν γυναικῶν. Στείλατε αὐτὰς εἰς Ὁρεμβούργον, ἂν ἡ ὁδὸς εἶνε ἀκόμη ἐλευθέρη, ἢ ἄλλως εἰς κἀνὲν ἀπώτερον και πλέον ἀσφαλέστερον φρούριον, εἰς τὸ ὅποιον οἱ κακούργοι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ εἰσχωρήσωσιν ἀκόμη.»

Ὁ Ἰβάν Κούσμιτς ἐστράφη πρὸς τὴν σύζυγόν του.

«Βλέπεις, μητερίτσα μου, εἶπε, πραγματικῶς δὲν πρέπει νὰ σὰς στείλωμεν εἰς κἀνὲν μακρινότερον μέρος, μέχρις οὐ ὑποτάζωμεν τοὺς ἐπαναστάτας;

— Τί ἀνοησία! ἀπεκρίθη ἡ σύζυγος τοῦ φρουράρχου. Καὶ ποῦ εὐρίσκεται φρούριον τὸ ὅποιον δὲν φθάνουν αἱ σφαῖραι; Καὶ διατὶ ἡ Βελογορσκάγια δὲν εἶνε ἀσφαλῆς; Δόξα τῷ Θεῷ, ἐξήσαμεν εἰκοσιενα χρόνια τώρα εἰς αὐτὸ εἶδαμεν και Βασκίρους και Κιργίσιους, ἴσως διώζωμεν και τὸν Πουγάτσερ.

— Τότε, μητερίτσα μου, ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Ἰβάν Κούσμιτς, μεῖνε ἂν θέλης, ἀπ' οὐ ἔχεις τόσην ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ φρούριόν μας. Ἀλλὰ τί νὰ κάμωμεν τὴν Μάσσαν; Καλὰ ἂν νικήσωμεν ἢ ἂν μᾶς ἔλθουν ἐπικουραὶ. Ἄν ὅμως οἱ λησταὶ κυριεύσωσι τὸ φρούριον; . . .

— Αἱ! τότε. . .»

Ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα δὲν ἠδυνήθη οὐδὲ λέξιν νὰ διαρθρώσῃ και εἰσώρησεν, καταπνιγείσα ὑπὸ τῆς συγκινησεως.

«Ὅχι, Βασίλισσα Ἰεγορόβνα, προσέθηκεν ὁ φρούραρχος, ἰδὼν ὅτι οἱ λόγοι αὐτοῦ παρήγαγον ζωηρὰν αἰσθησιν εἰς τὴν σύζυγόν του, ἴσως πρῶτην τότε φερὰν καθ' ὅλον τὸν συζυγικὸν βίον των! δὲν εἶναι πρέπον νὰ μείνῃ ἐδῶ ἡ Μάσσα. Νὰ τὴν στείλωμεν εἰς Ὁρεμβούργον εἰς τὴν νονάν της. Ἐκεῖ ὑπάρχουν πολλοὶ στρατιῶται και κανόνια, και τὰ τεῖχη εἶναι λίθινα. Καὶ σὲ ἀκόμη θὰ συνεβούλευα, ἂν μὲ ἤκουες, νὰ υπάγῃς ἐκεῖ πέραν! διότι ἂν και ἦσαι γραία, συλλογίσου τί θὰ γείνης ἂν κυριευθῆ ἐξ ἐφόδου τὸ φρούριον.

— Καλὰ, καλὰ, εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ φρουράρχου, θὰ στείλωμεν τὴν Μάσσαν ἀλλὰ μὴ βάλῃς μὲ τὸν νοῦν σου νὰ μοὺ εἰπῆς νὰ φύγω και ἐγὼ, διότι αὐτὸ δὲν γίνεται. Δὲν στέκει, τώρα εἰς τὰ γεράματα νὰ χωρισθῶ ἀπὸ σὲ και νὰ υπάγω νὰ ζητήσω μοναχικὸν τάφον εἰς κἀνένα ζένον τόπον. Ἐξήσαμε μαζί και μαζί θάποθάνωμεν.

— Ἐχεις δίκαιον, εἶπεν ὁ φρούραρχος. Ἐμπρὸς τώρα, δὲν ἔχομεν καιρὸν νὰ χάνωμεν. Πῆ-

γαινε νὰ ἐτοιμάσῃς τὴν Μάσσαν! αὔριον τὰ ἐξημερώματα θὰ τὴν στείλωμεν και θὰ τῆς δώσωμεν μάλιστα και συνοδίαν, ἂν και νὰ λέμε τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἔχομεν ἐδῶ περιττοὺς ἀνδρας. Ἀλλὰ ποῦ εἶναι;

— Εἰς τῆς Ἀκουλίνας Παμφιλόβνας, ἀπεκρίθη ἡ σύζυγος του. Ἐλιποθύμησεν ἄμα ἔμαθε πῶς ἐκυριεύθη τὸ Νιζνεόζερν! φοβοῦμαι μὴ μοὺ ἀρρωστήσῃ. Θεὸς μου και Κύριε! Τί ἔχουν νὰ ἰδοῦν τὰ μάτια μας!

Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα ὑπῆγε νὰ προετοιμάσῃ τὰ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. Ἡ συζήτησις παρὰ τῷ φρουράρχῳ ἐξηκολούθει ἔτι, ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἔλαβον πλέον μέρος.

Ἡ Μαρία Ἰβανόβνα ἐπανῆλθε κατὰ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου, ὡρὰ και τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσα ἐρυθροῦς. Ἐδειπνήσαμεν ἐν σιγῇ και ἠγέρθημεν τῆς τραπέζης ταχύτερον τοῦ συνήθους. Ἐκαστος ἡμῶν μετέβη εἰς τὸ οἶκημα αὐτοῦ, ἀπ' οὐ ἀπεχαιρέτισεν ὄλην τὴν οἰκογένειαν. Ἐλησμόνησα σκοπίμως τὸ ξίφος μου και ἐπανῆλθον νὰ τὸ λάβω! προησθάνομην ὅτι θὰ εὕρισκον μόνην τὴν Μαρίαν. Πραγματικῶς δὲ μὲ συνήτησε πρὸ τῆς θύρας και μοὶ παρουσίασε τὸ ξίφος μου.

«Υγίαίνε, Πιότρ Ἀνδρέιτς, μοὶ εἶπεν ὀδυρομένη! μὲ στέλλουν εἰς Ὁρεμβούργον. Υγίαίνετε και εὐτυχῆτε. Ἴσως ὁ Θεὸς μᾶς δώσῃ νὰ ἐπανιδωθῶμεν, ἀλλέως. . .»

Τὸν λόγον της διέκοψαν οἱ λυγμοί. Ἐγὼ δὲ θλίψας αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας μου:

«Χαῖρε, ἀγγελέ μου, τῆ εἶπον, χαῖρε, ποθητή μου, χαῖρε ἀγάπη μου! ὅ τι και ἂν μοὶ συμβῆ, ἔσο βεβαία ὅτι ἡ τελευταία μου σκέψις, ἡ τελευταία μου ἡ δέησις θὰ ἦναι ὑπὲρ σου.»

Ἡ Μάσσα ἐξηκολούθει θρηνοῦσα, κεκλιμένη ἔχουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους μου. Τὴν ἠσπάσθη παραφόρως και ἐξῆλθεν ἐν σπουδῇ.

[Ἐκταὶ συνέζητα].

**Π.

ΡΟΥΜΕΛΗ

Συνίγεια! 181 σελ. 596

Β'

Μεσολόγγιον.

Πρώτη ἐντύπωσις. — Ἡ ὁδὸς τῆς Τουρλίδος. — Θέσις τῆς πόλεως. — Τὸ κλίμα. — Ἡ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς θέα. — Ἡ ἀλιεῖα ἐν Μεσολογγίῳ. — Πετὰλλι. — Ἐν τῷ περιπάτῳ. — Ἐσπέρα και νύξ. — Λεῖψανα δόξης. — Ὁ κῆπος τοῦ Ἡρώου.

Τὸ πρῶτον αἰσθημα, ὅπερ αἰσθάνεται ὁ τὸ πρῶτον ἀποβιβαζόμενος ἐν τῇ τελευταίᾳ ἀκρῇ τῆς Τουρλίδος, εἶνε ἡ ἐκπληξίς. Πᾶν ὅ,τι βλέπει στρέψων κύκλῳ τὸ βλέμμα δὲν το εἶδε βεβαίως ποτὲ ἄλλοτε, οὐδὲ τὸ ἐφαντάσθη! ἡ φύσις ἐμφανίζεται αὐτῷ ὑπὸ νέαν ὄψιν, ὅπως πρῶτότυπον.

ΤΟΜΟΣ—ΙΕΤ'. 1888

Τὸ Μεσολόγγιον κεῖται ἐπὶ γλώσσης γῆς ὁμαλῆς και ἀμμόδους προεχούσης ἐντὸς ἀβαθοῦς λιμνοθαλάσσης! εἶνε δὲ τόσῳ χαμηλῇ ἡ θέσις αὐτοῦ, ὥστε ἀπὸ τινος ἀποστάσεως φαίνεται ὥσει ἐπιπλέον μόλις ἐπὶ τῶν γαλανῶν ὑδάτων.

Ἐπειδὴ τὰ τενάγη, ἄτινα περικυκλοῦσι τὸ Μεσολόγγιον, ἐκτείνονται ἐπὶ πολὺ οὐχὶ βαθύτερα τῶν 4-5 πιδῶν, κατ' ἀνάγκην τὰ πλοῖα σταθμεύουσι πολὺ μακρὰν τῆς ἀκτῆς, και μόνον πλοιάριά τινα ἐστερημένα τρόπιδος διαπλεύουσι ἐλευθέρως τὴν ἀλμυρὰν λίμνην διὰ κοιτοῦ ἀποθούμενα.

Ἄλλοτε τὰ ἀτμόπλοια προσήγγιζον εἰς τὸ νησίδριον τοῦ ἀγίου Σώστου πρὸς παραλαβὴν τῶν ἀναχωρούντων και ἀποβίβασιν τῶν ἀφικνουμένων, ἡ δὲ μεταξὺ τοῦ ἀγίου Σώστου και τοῦ Μεσολογγίου συγκοινωνία ἐγένετο διὰ πλατείας τινὸς πάσσαρας ἤτοι μεγάλης ἀβαθοῦς λέμβου. Ἄν τὸ ἀτμόπλοιο καθυστέρει ἕνεκα κακοκαιρίας, ἐπὶ ἡμέρας πολλάκις ἠναγκάζοντο αἱ ταξειδιῶται νὰ παραμένωσιν ἐκεῖ μυρίας κακοπαθείας ὑφιστάμενοι ἐν τῇ ἐρημονήσῳ. Ὅστε τὸ μέχρι Μεσολογγίου ταξειδίον ἐλογίζετο ὡς ἐν ἐκ τῶν ἐπιπονωτέρων. Εὐτυχῶς πρὸ τινων ἐτῶν ἡ δυσχέρεια αὕτη ἐξέλιπε διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς ὁδοῦ Τουρλίδος, ἐνούσης τὴν ξηρὰν μετὰ νησίδος τινὸς φερωνόμου.

* *

Ἡ Τουρλίς—ἀγνοῶ ἂν ἔλαβε τὸ ὄνομα της ἀπὸ τουρλίων τῶν θαλασσιῶν πτηνῶν—εἶνε ὁδὸς θεμελιωθεῖσα ἐντὸς τῶν ὑδάτων. Ἐν ἀρχῇ ἐνέπηξαν πασσαλούς πυκνοὺς εἰς τὸν πυθμένα! εἶτα συνέπλεξαν ἐν αὐτοῖς φρύγανα, ξύλα, λίθους, χῶμα και οὕτως ἐστερεώθη κατὰ μικρὸν τεχνητὸν ἔδαφος προβαίνον 4 1/2 στάδια ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Κατὰ διαστήματα μόνον ἀφέθησαν πόροι, ἵνα διέρχωνται τὰ πλοιάρια, ἐξεύχθη δ' ὑπὲρ αὐτοὺς ἡ ὁδὸς διὰ ξυλίνων γεφυρῶν.

Ὅστε νῦν, ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία τελεῖται μὲσω τῆς τεχνητῆς ταύτης ὁδοῦ, δι' ἀμαξῶν, μέχρι τοῦ τέρματος αὐτῆς, ἐκεῖθεν δὲ διὰ λέμβου μέχρι τοῦ ἀτμοπλοίου, ὑπὲρ ἤδη σταθμεύει οὐχὶ μακρὰν, καθ' ὅσον ἐπιτρέπει τῶν ὑδάτων ἡ βαθύτης.

Ἡ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Τουρλίδος ἀμαξοδρομία εἶνε τι ἐκτακτον και θαυμασίον! ἔνθεν και ἐνθεν βλέπει τις ἐκφεύγοντα τὰ μικρὰ τῆς λίμνης κύματα, τὰ χεῖλη τῆς στενῆς ὁδοῦ ἀποσβέννυνται σχεδὸν ἐν τῇ γοργότητι τοῦ δρόμου, νομίζει δὲ τις πρὸς στιγμὴν ὅτι ὡς ἄλλος ἐνάλιος θεὸς πετᾷ μετὰ τοῦ ἄρματός του ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων.

Πᾶσα πόλις ἔχει τὴν ἰδίαν αὐτῆς φυσιογνωμίαν, τὴν ἰδίαν ὄψιν, ἐξ ἧς ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ ὀδοιπόρου—τὸ Μεσολόγγιον ἔχει τι πρόσ-

θετον συστατικόν· ἰδίαν ὄσμην, τὴν ὄσμην τῶν βούρκων του. Οἱ πλείστοι δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρωσι τὴν δριμεῖαν ὄσμην τοῦ θαλασσίου βορβόρου, τινὲς ἀρέσκονται εἰς ταύτην, ἐγὼ τὴν ἀναπνέω ἀπλήστως — ἴσως διότι εἶνε ὄσμη τῆς πατρίδος μου. — Τὸ ἀληθές εἶνε ὅτι ἀπὸ ἀναπνεύσεως τις αὐτὴν καὶ ἂν μὲ δεδεμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀχθῆ ποτ' ἔκει ὁ ἀναγνωρίση εὐθὺς ὅτι εὐρίσκεται ἐν Μεσολογίῳ.

* *

Το ἐσωτερικὸν τοῦ Μεσολογγίου παρέχει κοινήν ὄψιν ἐπαρχιακῆς πόλεως τῆς Ἑλλάδος· αἱ ὁδοὶ εἶνε στεναὶ καὶ ἀκανόνιστοι, ἕνεκα δὲ τῆς ὁμοιότητος πολλῶν καὶ τῆς τελείας ὁμολότητος τῆς ὅλης πόλεως εὐκόλως ἀπόλλυται ἐν τῷ δικτύῳ αὐτῶν, ὃ τὸ πρῶτον περιερχόμενος τὸ Μεσολόγγιον. Αἶψα αἰσθητὴ εἶνε ἡ ἐντελής ἑλλησις πλατείας καὶ ἴσως πρὸς παραγορίαν ὀνομάζουσι οἱ Μεσολογγίται πλατεῖαν τὴν ἔχουσαν τὸ μᾶλλον ὑποφερτὸν πλάτος ὁδῶν αὐτῶν. Ἐξ ὅλων τῶν ὁραίων τεχνῶν ἡ μᾶλλον προοδεδούσα ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἀναμφισβήτητος ἡ ἀρχιτεκτονική· ἀλλ' ἐν Μεσολογίῳ δὲν εὐρίσκει τις ὡς ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος πολλὰς οἰκίας ἐραμίλλους τῶν ἀθηναϊκῶν. Ἐκ δὲ τῶν παλαιῶν οἰκῶν τῶν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως σώζονται ἔτι δύο ἢ τρεῖς σχεδὸν ἡρσιπώμενοι.

Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸ Μεσολόγγιον ἀπορεῖ πῶς ἐσκέφθησάν ποτε ἄνθρωποι νὰ κτίσωσι πόλιν ἐν τοιαύτῃ ἀκαταλλήλῳ θέσει γαμηλῇ καὶ περιορισμένῃ πανταχόθεν. Βεβαίως δὲ τὸ Μεσολόγγιον, μὴ ἐκπροσωποῦν οὐδὲ τὴν θέσιν οὐδὲ τὸ ὄνομα ἀρχαίας τινὸς πόλεως, δὲν ὑπῆρξεν ἐν ἀρχῇ ἀλλ' ἡ συνοικισμὸς δεκάδος ἀλιέων, οἵτινες ἔκτισαν τὰς καλύβας τῶν ἐκεῖ ἵνα ὦσιν ἐγγυτέρω τῆς θαλάσσης. Ὅπου συναθροισθῶσιν ὀλίγαὶ οἰκογένειαι, εἰς πραγματευτὴς θὰ φέρη τὰς πραγματείας του, εἰς παντοπώλης τὰ ἀποικιακὰ του· ὁ συνοικισμὸς λαμβάνει ὄψιν χωρίου· τὸ χωρίον γίνεται κώμη καὶ ἡ κώμη κωμόπολις—κωμόπολις δ' ἦν τὸ Μεσολόγγιον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821, μὴ ἀριθμοῦν πλείονας τῶν τρισχιλίων κατοίκων.

Αἱ δύο περιδοχοὶ πολιορκίαι, ἡ ἡρωϊκὴ ἐξοδος τῆς φρουρᾶς, ἡ διὰ τοῦ δαυλοῦ τοῦ Καψάλη μαρτυρικὴ καταστροφή ἀνύψωσαν τὴν μικρὰν πόλιν τῶν ἀλιέων εἰς θέσιν λαμπροῦ μετεώρου, πρὸς ὃ ἠτένισαν τεθαμβωμένα ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Καὶ ὅταν ἡ ἐλευθερία ἐπέχουσε τὴν γλυκεῖαν αὐτῆς αἴγλην ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐκείνων, τὰ ὅποια ἐκάπνιζον ἀκόμη, ἐπὶ τῶν βόθρων καὶ τῶν ὑπογείων, ἐν οἷς ἤχνιζεν ἔτι τὸ αἶμα γογγύζον τὰς νύκτας, τὸ Μεσολόγγιον ἐκ τῆς ἰδίας του τέφρας ἀνεγεννήθη καὶ καταλαβὼν τὸν τίτλον ἐν διὰ τῆς θυσίας ἀπέκτη-

σεν ἐγένετο ἐπαξίως πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

* *

Ἄν ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ἡ θέσις τῆς πόλεως ἦν ἀκαταλληλός, ἐφημίζετο ὅμως διὰ τὸ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματος. Ἡ χαμηλότης τοῦ ἐδάφους ἐπέτρεπεν εἰς τὰ ἀλυμρὰ ὕδατα νὰ διαβρέχωσιν εἰς πᾶσαν πνοὴν ἀνέμου τὰς ὁδοὺς παρασύροντα μὲν τὰς ἀκαθαρσίας, λούοντα δ' ἔτι αὐτάς, καὶ καταλείποντα τοὺς ζωογόνους αὐτῶν ἀτμοὺς ἀνὰ τὴν πόλιν πᾶσαν. Οἱ δὲ ἰατροὶ ἀπέστελλον πολλὰς τούτοις ἐκ στηθικῶν νοσημάτων πάσχοντας εἰς Μεσολόγγιον, καὶ πλείστοι ἐθεραπεύοντο ἐκεῖ. Ἀρ' ὅτου ὅμως αἱ ὁδοὶ ὑψώθησαν περὶ τὰς ἀκτὰς κωλύουσαι τὴν εἰσροὴν τῆς θαλάσσης, ἐγένετο δὲ καὶ ἡ νεωτάτη πλατεῖα ὁδὸς ἐν εἰδει βραχίονος ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ αὐτὴ ἐξικνουμένη καὶ περιπτυσσομένη μέγα μέρος τῆς πόλεως, ὑψηλότερα δὲ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, τὸ κλίμα τοῦ Μεσολογγίου διεφθάρη καὶ οἱ πυρετοὶ, οἱ τῶς ἀγνωστοὶ ἐκεῖ, εἶνε ἤδη συνηθέστατοι καὶ οὐχὶ ἐντελῶς ἀκίνδunami.

Πολὺ προτιμότερον θὰ ἦτο ἂν ἐξ ἀρχῆς αἱ οἰκίαι ἐκτίζοντο ἐντὸς τῆς θαλάσσης διὰ μῶλων· καὶ ἡ ὄψις τῆς πόλεως θὰ ἦτο ὡς δευτέρως Βενετίας καὶ τὸ κλίμα πολὺ καλλίτερον, ἀλλ' ἤδη εἶνε πλέον ἀργά!

* *

Ἡ νεωτάτη ἐπὶ τῆς θαλάσσης ὁδὸς ἔχουσα πλάτος εἴκοσι μέτρων καὶ διεύθυνσιν ἀγκωνοειδῆ, εἶνε θαυμασῶς τόπος περιπάτου. Τὴν πρῶταν βλέπει τις ἐκείθεν ὀλισθαίνοντα ἐπὶ τῶν γαληνιαίων ὑδάτων τὰ διάφορα εἶδη τῶν πλοιαρίων: τὰ πριάρια, τὰς γαίτας, τὰς μισκαρῆσας. Ἄν ἡ αὐρα δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ πληρώσῃ τὰ λευκὰ ἱστία, ὁ αὐτὸς ὄρθιος ἐπὶ τῆς πρύμνης κλίνει συνεχῶς τὸ σῶμα καὶ βυθίζει τὸ σταλίκι ἐν τῷ ὕδατι μετ' ἐπιδειξίτητος, ἢ δὲν δύναται τις νὰ ἐκτιμήσῃ ἂν μὴ πειραθῆ νὰ πράξῃ τοῦτο μὲ κίνδυνον θαλασσίου λουτροῦ, διότι τὸ σκαφίδιον εἰς τὸν ἐλάχιστον κλονισμὸν ἀνατρέπεται. Ἄν δὲ προσπνῆ ἑλαφρὸν μαϊστράλι, τὰ πλοιαρία τότε ἀπλοῦσι τὸ ἱστίον, κατοπτρίζοντα δ' ἐν τῷ γαλανῷ καθρέπτη τῆς λίμνης ζωγραφουσιν ὑπὸ τὰς τρόπιδας αὐτῶν καὶ δευτέρον ἱστίον ἀνεστραμμένον ἐντὸς τῶν ὑδάτων, ὅμοια πρὸς κολοσσικὰς χῆνας, αἵτινες πετῶσι τὴν μίαν πτέρυγα ἐν τῇ θαλάσῃ βυθίζουσαι καὶ τὴν ἑτέραν ὑψουσαι ὑπὲρ αὐτήν. Ὡς ἐπὶ συνεπτυγμένης σηρικῆς ἐσθῆτος κυανοχρόου ὄλαι αἱ ἀποχρώσεις τοῦ κυανοῦ σκιαγραφοῦνται ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Τὰ μικρὰ νησίδρια μόνις ἀποτυπῶνται ὡς κηλίδες ἐπὶ τῶν ὑδάτων, καὶ ἡ λιμνοθάλασσα ἐκτείνεται τὸσον

εὐρεῖα καὶ τόσῳ γαληνίῳ, ὥστε τὸ βλέμμα ἀπατώμενον νομίζει ὅτι πέραν ἐκεῖ βλέπει αὐτὴν ἐλαφρῶς ἀνωφερῆ, ὡσεὶ τῶν βουνῶν τὰς ὑπώρειας περιλείχουσαν.

* *

Ἐκπλακτικὸν καὶ πρωτοφανὲς ἐν Μεσολογίῳ θέαμα ἀπὸ τῆς ἀκτῆς εἶνε οἱ ἐν τῇ θαλάσῃ φράκται καὶ αἱ καλύβαι τῶν ἀλιέων. Ὡς γνωστὸν τὰ κυριώτατα προϊόντα τοῦ Μεσολογγίου εἶνε οἱ περημισμένοι ἰχθῦς καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἐξαγόμενα ὡς ὅμοια πρὸς διπλὴν κἀνήνη πιστολίου, τὰ κοινῶς αὐγοτάραχα. Ἄλλ' οἱ ἰχθῦς ἐκεῖ δὲν ἀλιεύονται ὡς ἐν τῷ ἀνοικτῷ πελάγει διὰ δικτύου ἢ ἀγκίστρου, ἀλλὰ διὰ τῶν ἰχθυοτροφείων κατ' ἀγέλας περικλειόμενοι ἐντὸς τῶν καλαμωτῶν, ἢ τοῖς φρακτῶν ἐκ καλάμων καὶ πάλων πεπηγμένων ἐν τῷ ἀβαθεῖ πυθμένι. Οἱ ἰχθῦς κεκλεισμένοι τρέφονται καὶ παχύνονται ὡς χῆνες· οἱ φράκται ὅλον ἐν περιστελλονται, συσφιγγονται δ' ἐν τέλει ὡς κλωθὸς, ἐν ᾧ δύνανται κατὰ τὰ λεγόμενα τέλεια τοῦ αὐγοῦσου διὰ τῆς ἀπόχης καὶ διὰ τῆς χειρὸς ἔτι νὰ συλλάβωσι τοὺς ἡχμαλωτισμένους ἰχθῦς. Τὰ γυθάρια πάντα ἀνήκουσιν εἰς τὸ δημόσιον, ὑπὲρ ἀπολαμβάνει ἐκ τῆς ἐνοικιασεως αὐτῶν ὑπὲρ τὰς διακοσίας πενήτηκοντα χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος. Οἱ δὲ ἐνοικιασταὶ ἵνα κάλλιον φυλάττωσιν αὐτὰ καὶ ἐπιτηρῶσι συνεχῶς, πηγνύουσιν ἐν τῇ θαλάσῃ πελάδαις, ἢ τοῖς μικρὰς καλύβας, ὡς τὰς τῶν ἀγροφυλάκων, αἵτινες κατοπτρίζουσιν ἐν ἀπραμίλλῳ γραφικῇ τῆτι τὰς καλαμοπλέκτους ζανθὰς στέγας αὐτῶν ἐντὸς τῶν κυανῶν ὑδάτων.

Ἐκτὸς τῆς διὰ τῶν καλαμωτῶν ἀλιείας, αἱ μεσολογγίται ἀλιεύουσιν ἐνίοτε καὶ διὰ τοῦ κάμκου μετὰ θαυμασίας ἐπιτηδειότητος πηγνύοντες τὴν περόνην αὐτοῦ ἐπὶ τῆς βράχως μεγάλῃς τινὸς μαρίδας ἢ λιπαροῦ λάβρακος.

* *

Οἱ ἰχθῦς τοῦ Μεσολογγίου ἀναμφισβητήτως ὑπερέχουσι πάντων τῶν ἐν ἄλλαις θαλάσσαις ἀλιευομένων καὶ διὰ τὸ πάχος καὶ διὰ τὴν ἰδιαιότητα νόστιμον γέυσιν αὐτῶν. Ἐκ μὲν τῶν παστῶν ἰχθύων δὲν γνωρίζω τίς εἶνε ἐφαμίλλος τῶν καπνιστῶν μαρίδων καὶ τῶν ἀλατισμένων σπάρων τοῦ Μεσολογγίου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅλων τῶν προϊόντων τῆς τελειοτέρας γαστρονομικῆς τέχνης δὲν γνωρίζω τι δυνάμενον νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸ ἀριστούργημα τῆς μεσολογγιτικῆς ἀλιευτικῆς, πρὸς τὸ ἀμίμητον πετάλλι ἢ λιόκαυτο. Τὸ πετάλλι δὲν εἶνε ἴδιον εἶδος ἰχθύος, ἀλλ' ἴδιος τρόπος παρασκευῆς κεράλου ἢ κάλλιου μαρίδας. — Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν Μεσολογίῳ μαρίδαις καλοῦσι οὐχὶ τοὺς μικροτάτους ἐκείνους ἰχθῦς ὡς ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ τὰς κοινῶς λεγομένας τσιπούρας. Αἱ μαρίδαις αὐταὶ ψηταὶ

ἀποπνέουσι τὴν γλυκεῖαν ὄσμην ὀπτῆς πρυγῶνος μᾶλλον ἢ ἰχθύος καὶ διὰ τοῦτο καλοῦνται θαυπητικῶς καὶ τρυγοπούλαις, ὅταν εἶνε μικραὶ, νωπαὶ καὶ ἀβρόσαρκοι.

Τὸ πετάλλι κατασκευάζεται ὡς ἐξῆς· ὁ ἰχθὺς σχίζεται εἰς δύο ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς οὐρᾶς· διπλοῦται οὕτως ὥστε τὸ δέριμα νὰ ἔλθῃ ἐνδον καὶ ἡ σὰρξ πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἀλατίζεται καλῶς (εἰς τὸ ἀλάτισμα ἀπαιτεῖται ὅλως ἑκτακτος τέχνη) μετὰ δύο ἢ τρεῖς ὥρας πλύνεται καὶ ψήνεται ἡπλωμένος ἐπὶ τῆς σκάρας. Ἀς μὴ ἔχη τις φάγη ποτὲ πετάλλι, ἂς μὴ γνωρίζῃ ὅτι εἶνε ἰχθὺς καὶ ἂς δοκιμάσῃ ἐπὶ τοῦ ἀκρου τῆς περόνης τεμάχιόν τι ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν περὶ τὴν κοιλίαν, καὶ ἂς εἴπῃ, ἂν δύνανται, τί εἶνε αὐτὸ τὸ ὅποιον τρώγει. Ἄν εἰς τὸν ἀναγνῶν ἀποδίδεται ἡ ἰδιότης ὅτι ἀναμνησθεῖ εἰς τὸν τρώγοντα ὅλα τὰ εἶδη τῶν ὀπωρικῶν, τὸ πετάλλι ἔχει συγγενῆ τινα ἰδιότητα νὰ ἐνθυμίζῃ τὴν γεῦσιν τῶν ἡδονικωτέρων φαγητῶν ἀπὸ στήθους ὄρτυκος, μέχρις ἐγγέλεως καὶ ἀπὸ μοσχοῦ πεφτεκίου μέχρι χοιριδίου γαλαθηνοῦ. Ὅταν δοκιμάσῃ τις τὸ πρῶτον τεμάχιον ἀπομένει πρὸς στιγμὴν ἀναυδος, θαυμάζων, βεβωδῆς, ὡς ἐνώπιον ἀριστοεργήματος καλλιτεχνικοῦ—εἶτα δ' ἐπιπίπτει λάβρος καὶ κατὰ τοῦ ὑπολοίπου.

* *

Τὴν ἐσπέραν δις τῆς ἐβδομάδος ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ ἀνακρούουσα ἐν τῷ καφεπωλείῳ τῆς Τουρλίδος— ὑπὲρ ἐτήρησεν ἐκ τῆς θέσεως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀσθεῶς καταδαρισθέντος ἱστορικοῦ Ἀνεμομούλου—συγκαλεῖ περίξ ἐν τοῖς τραπέζιοις καὶ ἀνὰ τὴν ὁδὸν τὸν ἄφροντα καὶ ἰδίως τὸν θῆλυν πληθυσμὸν, ὅστις καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ 1879 ὑπερβαίνει τὸν πρῶτον κατὰ ἑκατοντάδα ψυχῶν.

Αἱ μεσολογγίτισσαι φημίζονται κοινῶς ὡς εὐμορφοὶ γυναῖκες. Αἱ ἐνδυμασίαι αὐτῶν δὲν ἔχουσι τι τὸ ἰδιαιότατον· τινὲς εἶσιν ὑπὲρ τὸ δέον πολυτελεῖς καὶ φαίνονται ἐξ Ἀθηνῶν προερχόμεναι, αἱ δὲ λοιπαὶ εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτοον ἐπιτυχεῖς ἀπομιμήσεις τῶν πρώτων. Τὸ ἑλληνικὸν ἐνδυμα δὲν σώζεται οὐδαμοῦ βλέπει τις πλέον κοντογούνιον βελούδιον καὶ χρυσοκέντητον, ἂν δὲ που προβάλλῃ ἐρυθρόν τι φέσι ἐπὶ γυναικείας κεφαλῆς, ἀλλ' ἐπιπλέει τοῦτο μόνον ὡς περισθὲν ναυάγιον ἐθνισμοῦ ἐπὶ στολῆς καθ' ὅλα εὐρωπαϊκῆς, ἐνίοτε μάλιστα καὶ μετημφισμένον διὰ δικτυωτοῦ μέλανος πέπλου.

Ἡ φρουστανέλλα ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ παρηκμακκυῖα. Αἱ λεβέντιδες, οἵτινες θὰ ἔφερον αὐτὴν ἐλαφρὰν, κομψήν, ἐσφιγμένην περὶ τὴν ὀσφύν, προτιμῶσι τὸ τόσον ἀπλούστερον εὐρωπαϊκὸν ἐνδυμα. Ὅστε ἀπομένει νῦν γεροντικὸν ἐνδυμα τῶν παλαιῶν ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἐπέστησαν νὰ βάλωσι φράγκικα, μεθ' ὅλας τὰς δια-

μαρτυρήσεις τῆς κόρης καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ βλέπει τις αὐτὴν παραμορφωμένην διὰ ψιαθίνου πύλου καὶ λινοῦ ἢ μαλλίνου σουρτοῦκου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον κρέμαται μέχρι τῶν ἀστραγάλων μακρὰ καὶ πολύπτυχος ὡς γυναικεῖον μεσοφόριον! . . Τηλαίπυρον ἔνδυμα τῆς ἑλληνικῆς δόξης, ἂν ἐγκαίρως δὲν σὲ περισώσωσιν ἐπὶ τῶν ἀνδρειακῶν μουσειῶν, μετὰ πενήντην τὸ πολὺ ἔτη οἱ ἑλληνοπαῖδες δὲν θὰ δύνανται νὰ μάθωσι τί ἐφόρει ὁ Διάκος ὅταν ἐμάχετο παρὰ τὴν Ἀλαμάναν.

* *

Πόσον ὠραία εἶνε ἡ δύσις! Ὁ ἥλιος κλίνει πέραν τῆς θαλάσσης, κρουνοὺς βρυστοῦ χρυσοῦ συμμιγνύων ἐν τοῖς ὕδασι· αἱ πολύπτυχοι κορυφαὶ τοῦ Ἀρακύνθου φαίνονται χρυσοπράσινοι· ἡ ἀπότομος Βαράσσοβα, ἡ ἔχουσα κατὰ τὴν παράδοσιν τρεῖς κορυφάς, διότι κατεπλάκωσε ποτε τρεῖς ἀδελφία, προσλαμβάνει χροιάν καινουργοῦ χαλκοῦ, καὶ ἴσως διὰ τοῦτο Χαλκίς ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι. Καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην λάμψιν τῆς περιχαροῦς ἡμέρας, ἡ μελαγχρινὴ ἐσπέρα ἀρχεται ἐπιχέουσα τὸ μελαγχολικὸν τῆς λυκόφωσ ἀνὰ τὸν οὐρανὸν, τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν. Ὁ οὐρανὸς φαίνεται μολυβδόχρους, ἡ γῆ σιερὰ, τὰ ὕδατα φαιά. Ἡ πόλις ἀνάπτει τὰ φῶτά της, ὁ οὐρανὸς τοὺς ἀστέρας του, καὶ ἡ ἡμερὸς καὶ ὑπνώττουσα θάλασσα, ἣτις δὲν ἔχει φῶτα, δανειζομένη κατοπτρίζει ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς τὰ φῶτα τῆς πύλεως καὶ τοῦ οὐρανοῦ τοὺς ἀστέρας.

Ἐνίοτε ὅμως ἔχει καὶ ἡ θάλασσα τὰ φῶτά της—ὅταν κατὰ τὰς ἀσελήνους νύκτας οἱ ἀλιεῖς ἀλιεύουσι μὲ τὰ πυροφάνια, ἅτινα ἐν Μεσολογγίῳ καλοῦσι *πριαίς*. Δὲν ἔτυχε νὰ ἴδω, ἀλλ' ὑποθέτω πόσον λαμπρὸν θὰ εἶνε τότε τὸ θέαμα.

* *

Δὲν δύναται τις ν' ἀνεύρη πλέον ἔχνη τῶν ἡρωικῶν φρουρίων, ἅτιν' ἀπέκρουσαν τσοῦκίς τὰς ἐχθρικὰς ἐφόδους· ἦσαν πάντα ἐκ χύματος καὶ τόσῳ στερεὰ, ὥστ' ἐξηφανίσθησαν εὐθύς ὡς ἐξέλιπον ἀπ' αὐτῶν τὰ ἀνδρεῖα στήθη, ἅτινα τὰ ἐθωρακίζον. Ὑπάρχουσι προμαχῶνές τινες λιθόκτιστοι καὶ ἐπ' αὐτῶν παλαιὰ τηλεβόλα, ἀλλ' εἶνε ταῦτα ἔργα νεώτερα, ἀνεγερθέντα μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Μεσολογγίου.

Τὰ μόνα λοιπὸν λείψανα τῆς μεσολογγιτικῆς δόξης περικλείονται ἐν τῷ Ἡρώφ. Εἶνε δὲ τὸ Ἡρῶν κήπος ἀπεριποίητος, κιγκλιδωτὴν ἔχων πρόσοψιν, πλατάνων δὲ καὶ ῥοδοδάφνας ὡς μόνην φυτεῖαν. Ἡ θύρα τοῦ κήπου εἶνε πάντοτε κλειστὴ διὰ κλειθροῦ· δις, τρεῖς δύναται τις νὰ πορευθῆ ἐκεῖ, θέλων νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ Ἡρῶν καὶ πάντοτε θὰ προσκρούσῃ ἐπὶ τῶν κιγκλιδῶν τῆς θύρας, ἐνῶ ζηλοτύπως βλέπει τοὺς παῖδας ἀναρριχωμένους ἀπὸ τῶν τοίχων καὶ

εἰ σπηδῶντας ὅπως δρέψωσι ῥοδοδάφνων ἄνθη. Ἐρωτᾷτε: διατί εἶνε κλειστὴ ἡ θύρα; Καὶ σὲς ἀπαντῶσιν ἀφελῶς: διὰ νὰ εἶνε φυλαγμένον τὸ Ἡρῶν! Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ ἔλειψεν εἰς ἀπόμαχος ἀντὶ μικρᾶς ἀμοιβῆς δυνάμενος νὰ φυλάττῃ—ὦ νὰ φυλάττῃ τί; τὰς λειψανοθήκας τῶν πατέρων ἀπὸ τῆς ἱεροσυλίας τῶν υἱῶν! Τὸ ἔθνος αὐτὸ τὸ δανειζὸν φρουρὰς εἰς τὰς τραπέζας, δὲν ἠδύνατο νὰ τᾶξῃ φρουρὰν παρὰ τὸν τάφον τοῦ Βότζαρη; Ὅχι! διότι εὐρέθη ἀπλούστερος τρόπος, νὰ κλειδώνεται ἡ θύρα τοῦ Ἡρώφου. Τίς ποτε θὰ θελήσῃ νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ; Ἄς ὑπάγῃ καὶ ἀπὸ τῆς μικρᾶς θύρας τοῦ νοσοκομείου διερχόμενος αὐλὰς καὶ κήπους· ἂν τὸ ἐπιτρέψωσιν αἱ πλύντριαι τοῦ νοσοκομείου—οὕτω τοῦλάχιστον εἰσῆλθον ἐγὼ.

* *

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κήπου ὑψοῦται κεκυρῶς ὁ μαρμαρίνος ἀνδριὰς τοῦ Βύρωνος, ὁ ἀνεγερθεὶς ἐκεῖ διὰ συνδρομῶν. Ἐνθεν καὶ ἔνθεν αὐτοῦ ὡς μικραὶ στῆλαι ὑπάρχουσι πεπηγμένα σιδηρᾶ τηλεβόλα τῆς πολιορκίας, ὧν ὁ σιδηρὸς ἀπελεπίσθη ὑπὸ τοῦ χρόνου ὡς κορμὸς πύκης.

Ἀριστερὰ κεῖται τὸ ἰδίως Ἡρῶν κωνοειδὴς λόφος χύματος φέρων ἐν σχήματι μικρᾶς πύλης ἢ κρήνης ἐπὶ μαρμαρίνης πλακῶς τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

†

ΕΝ ΤΟΥΤΩΙ ΝΙΚΑ

ΗΝΙ ΛΕΩΝΙΔΑΙ ΠΟΛΥΠΑΘΘΕΙΣ ΕΝΘΑ ΚΕΟΝΤΑΙ
ΕΙΝΕΚ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΙΦΙ ΜΑΧΕΣΣΑΜΕΝΟΙ
ΧΡΗΝΗΔΑΔΗΝΗ
ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ
Α Β
ΧΡΗΝΗΔΑΗ ΧΡΗΝΗΔΑΗ

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δηλοῦται ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχουσι τεθαμμένα τὰ ὀστέα τῶν πεσόντων κατὰ τὰς δύο πολιορκίας.

Δεξιᾶ τοῦ Βύρωνος ὁ τάφος τοῦ Μάρκου Βότζαρη, ἀπλοῦν τετελιχημένον ὕψωμα, ἐφ' οὗ ἴστατο ἄλλοτε μαρμαρίνον ἀγαλμα τῆς Ἑλλάδος δωρηθὲν κατὰ τὸ 1835 ὑπὸ τοῦ Γάλλου καλλιτέχνου David d'Angers. Τὸ ἀγαλμα τοῦτο ἠκρωτηριάσθη ὑπὸ βαρβάρων χειρῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1862 σταλὲν δὲ πρὸς ἐπισκευὴν δὲν ἐπεστράφη πλέον.

Ἄλλ' ὅπωςδῆποτε, νομίζω, ὅτι πρέπει καὶ πάλιν νὰ τεθῆ ἐπὶ τῆς ὠρισμένης θέσεως αὐτοῦ· εἶνε δὲ βεβαίως τὸν ὅτι καὶ ἐν ὑψίστῃ πολιτικῇ παραφορᾷ οὐδένα πλέον διατρέχει κίνδυνον ἀκρωτηριασμοῦ.—Πάντες γνωρίζουσι πόσον αὐστηρῶς ἡ θεῖα δίκη ἐτιμώρησε τοὺς ἱεροσύλους τοῦ 1862, θανατώσασα αὐτοὺς ἐντὸς τοῦ ἔτους.

Ὀλίγον ἀριστερώτερα ἀπλοῦς σωρὸς χύματος ὑψοῦται καὶ ὑπὲρ αὐτὸν σάνις μέλαινα φέρουσα ἐν εἰδῆι πλασίου τὴν ἄνω πλάκα παλαιοῦ πιστηρίου· ἀναγινώσκειται δ' ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ οὕτω λευκοῖς γράμμασι κεχαραγμένη:

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

I. I. ΜΑΓΕΡ.

Παρ' αὐτῷ σταυρὸς ἐπὶ μικροῦ ξυλίνου κιβωτίου ἠνεωγμένου καὶ κενοῦ δεκνύει τὴν θήκην, ἐν ἣ εἶχε κατατεθῆ ἡ καρδία τοῦ Ἐπαμ. Δεληγεώργη. Ἡ ἀνατομικὴ περιεργία τινῶν προέβη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἠναγκάσθησαν κατόπιν νὰ φυλαξῶσιν αὐτὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγίας Παρασκευῆς.

Ἐτεροὶ τάφοι φαίνονται κύκλῳ ὁ τοῦ Θεοδώρου Γρίβα, ὅπισθεν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Βύρωνος ἔχων ἀντὶ παντὸς σήματος δενδρολίβανον πελώριον, καὶ πρόσθεν εἰς τὰ ἀριστερὰ ὁ τοῦ Ζαφειρίου Βάλθη.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἀγωνιστὴς, ὁ ἱστορικὸς φοῖνιξ εὐρίσκειται ἐκεῖ. Μεταφυτευθεὶς ἐν τῷ κήπῳ συνετριβῆ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Τὰ δύο μέρη τοῦ κορμοῦ παρὰ τῷ Ἡρώφ πεπηγμένα νῦν, ὀρθοῦνται διάτρητα ἐκ τῶν σφαιρῶν καὶ ὀλονὲν σηπόμενα ἐν ὑπαίθρῳ.—Ἄλλ' ἔπρεπε κάλλιον νὰ φυλαχθῶσι τὰ τίμια λείψανα τοῦ γηραιοῦ ἀπομάχου!

Τοιοῦτον εἶνε τὸ Ἡρῶν τοῦ Μεσολογγίου: τόση ἱστορία, τόση ἀνάμνησις, τόση ζωὴ καὶ τόση δόξα, ἀναμιξ τεθαμμένοι ἐντὸς ὀλίγων πήχεων γῆς!

ΓΕΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΙΕΓΕΡΤΙΚΩΝ

ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Οἱ ἄνθρωποι πάντων τῶν κλιμάτων καὶ πασῶν τῶν χωρῶν, ἄγριοι ἢ πεπολιτισμένοι, φαίνονται αἰσθανόμενοι ὀρμεμφύτως τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ παράσχωσιν ἑαυτοῖς τεχνητὴν τινα ἐγκεφαλικὴν ζωὴν διὰ τῶν διεγερτικῶν. Εὐθύς δ' ὡς ἡ πεῖρα ἀπεκάλυψεν αὐτοῖς τὴν ὑπαρξίν καὶ τὰς ιδιότητας τοιοῦτου τινὸς διεγερτικοῦ, παρεδέξαντο τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον αἱ σχέσεις καὶ αἱ συναλλαγαὶ ἐγένοντο εὐχερέστεραι, οἱ λαοὶ ἐδανείσθησαν παρ' ἀλλήλων τὰ εἰδικὰ προϊόντα ἐκείνης χώρας, οὕτω δὲ τὰ παντοειδῆ διεγερτικὰ διεδόθησαν πανταχοῦ. Ἐκ τούτου δὲ προέκυψεν ὅτι τὸ αὐτὸ ἄτομον ποιεῖται χρῆσιν πολλῶν διεγερτικῶν ἀλληλοδιαδόχως, ἢ ἐν κράματι.

Δυσκόλως θὰ ἐσχημάτιζέ τις ἰδέαν τῆς ἐπιδράσεως τῶν διεγερτικῶν ὑψιῶν, ἂν μὴ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἀριθμοὺς τόσον ἀκριβεῖς, οἵοι εἶνε δυνατὸν νὰ παρατεθῶσι σήμερον

Ἐκτὸς τοῦ καθὰ τοῦ κακά, τοῦ ματέ, τοῦ

μπιτέλ, τοῦ γασίς, καὶ τοῦ ὀπίου, παρὰ πολυπληθεστάτοις Ἰνδικοῖς μόνον ἢ Ἀσιανοῖς λαοῖς ἐν γρήσει ὄντων, ὁ καφὲς ἀριθμεῖ ὑπὲρ τὰ 100,000,000 κκαταναλωτῶν ἐπὶ τοῦ μείζονος μέρους τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ ἐπὶ μεγάλου τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ὠκεανίας.

Τὸ τέτον ἠκολούθησε πανταχοῦ τὸν καφὲν· εἶνε δ' ἐν μεγίστῃ χρήσει ἐν Ἀγγλίᾳ, ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, τῇ Ῥωσίᾳ, καὶ εἶνε προσέτι τὸ δημοφιλες ποτόν τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Ὁ χρῆσιν αὐτοῦ ποιοῦμενος πληθυσμὸς ἀποτελεῖ σύνολον τοῦλάχιστον 500 ἑκατομμυρίων.

Τὰ πνευματώδη ποτὰ εἰσὶν ἐν χρήσει ὑπὸ 600,000,000 ἀνθρώπων, ἐν πάσαις ταῖς χώραις, ἐκτὸς τῶν πρεσβευουσῶν τὸ μουσουλμανικὸν θρήσκευμα, ὅπερ ἀπαγορεύει ῥητῶς τὴν χρῆσιν αὐτῶν.

Ὁ καπνὸς κατέκτησε τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς· 900 περίπου ἑκατομμύρια ποιοῦνται ποικιλοτρόπως χρῆσιν αὐτοῦ.

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, καίτοι ἐκ τῶν καλλίστων πηγῶν ἀντληθέντες, δὲν εἶνε βεβαίως καθ' ὀλοκληρίαν ἀκριβεῖς. Ἐπὶ πλέον περιλαμβάνουσι ὀλοκληροῦς τοὺς πληθυσμοὺς τοὺς ποιοῦμένους χρῆσιν διεγερτικῶν. Κατ' ἀκολουθίαν, ὅπως φθάσωμεν εἰς τὴν πραγματικὴν τῶν καταναλωτῶν ἀριθμῶν, πρέπει ν' ἀφαιρέσωμεν σχεδὸν ὅλα τὰ παιδία καὶ τὸ πλεῖστον τῶν γυναικῶν.

Ἄλλως τε, ἂν εἶνε δυσχερὲς, ἀδύνατον μάλιστα νὰ καταστρώσωμεν στατιστικὴν ἀκριβῆ τῆς καταναλώσεως τοῦ γασίς, τοῦ μπιτέλ καὶ τοῦ ὀπίου ἔτι, ἔχομεν ὅμως ἀκριβεστάτας μαρτυρίας περὶ τῆς χρήσεως τοῦ καφέ, τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν πνευματωδῶν ποτῶν ἐν ταῖς κυριωτέροις χώραις. Ἐρανεζόμεθα ἀριθμοὺς τινὰς ἐκ τῶν εἰδικῶν ἔργων τοῦ διαπρεποῦς ἱατροῦ Ρίαν.

Κατανάλωσις τοῦ καφέ ἐν ταῖς διαφόροις χώραις.

	Τόννοι
Μεγάλη Βρετανία.	16,000
Βέλγιον καὶ Ὀλλανδία	40,000
Γερμανία, Ῥωσία καὶ παράλια τῆς Βαλτικῆς	60,000
Γαλλία, Ἰσπανία, Ἰταλία, Τουρκία, Ἀνατολή	55,000
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	90,000
Καναδάς, Αὐστραλία κτλ.	30,000
Ὀλίγον	291,000

Ἡ καταναλώσις τοῦ καπνοῦ ὑπολογίζεται σήμερον ἀνερχομένη περίπου εἰς 275,000,000 χιλιόγραμμα.

Ἐν Γαλλίᾳ τὰ πνευματώδη ποτὰ καταναλίσκονται ὡς ἐξῆς:

Οίνοι	28,283,000
Οίνοπνεύματα	910,000
Μηλίται οίνοι	2,000,000
Ζυθοί	7,026,000

Οιαδήποτε κανόνες οι άποτελέσματα ταυτα παραγαγουσαι αιτίαι, δέον πρώτον ν' αναγράψωμεν ότι υπό ποικίλας μορφάς τὰ διεγερτικά κατέστησαν πάγκοινα.

Όπως εξακριβώση τις τήν επίδρασιν του καφέ, δέον νά μελετήση αυτήν επί ανθρώπου ούδέποτε πίνοντος, ή πίνοντος κατά μακρά μόνον διαστήματα. Μικρόν μετά τήν πόσιν του θελκτικού και εύωδου ποτού, έννοσθί ότι ή κυκλοφορία τελείται μετά μείζονος ζωηρότητας και ότι ή θερμότης αυξάνει συναισθημά τι εύεξίας, άνγκουφίσεως καταλαμβάνει αυτόν μετ' ου πολυ ή εγκεφαλος αισθάνεται εξυλαρυντικήν τινα διέγερσιν· αι σκέψεις, αι εικόνες επέρχονται αλληλοδιαδοχοι· όμιλει προθυμότερον, γράφει εύχερότερον· αι έντυπώσεις του δέν αυξάνουσιν ούτε κατά τήν έντασιν ούτε κατά τόν τύπον, άλλ' αισθάνεται πλείω προς διάχυσιν διάθεσιν· ή μνήμη είνε πιστή, ή φαντασία ζωηρά, άλλ' ή κρίσις καθίσταται δι' αυτό τοϋτο ήττον πρόθυμος και ασφαλής. Ασθενής δόσις άρκει όπως επιτύχωμεν τ' άποτελέσματα ταυτα, συναδευόμενα και ύπ' άυπνίας· δόσις ισχυροτέρα συνεπιφέρει πυρετόν.

Όταν δέ βάσανον ύφίσταται ή αρχίζων νά καπνίζη! Η ναυτική είνε μηδέν παραβαλλομένη προς τό εκ του πρώτου σιγάρου συναισθημα. Ένθυμηθητε τας έντυπώσεις της πείρας σας όσοι καπνίζετε· τόν άποπειρώμενον νά καπνίση καταλαμβάνει εξάντλησις, γενική άδιαθεσία, ξηρότης του λάρυγγος, ταραχή των ιδεών, βάρος της κεφαλής, σκοτοδίνη, βόμβος των ότων, λιποθυμία, νευρικός τρόμος, ψυχρός ιδρώς, άσθενεία, συχνόι και διαλείποντες παλμοί, κοπιώδης άναπνοή· έμετοι, κωλικόπονοι, τέλος ύπνος παρακολουθούμενος υπό κεφαλαλγίας. Τοιαυτα είνε τὰ συμπτώματα της δια νικοτιανής αρχής της δηλητηριάσεως.

Οιαδήποτε χρῆσιν του καπνού και άν ποιήσεται τις άπορροφά νικοτιανήν· μια δέ σταγών της ούσίας ταύτης φονεύει κύνα μετρίου άναστήματος· ή άνθρωπος θανατοϋται δια δόσεως 7 ή 8 σταγόνων. Πλείστα αναφέρονται παραδείγματα θανάτων εν ψ' εκάπνιζον, έσχάτως δε παιδιόν τι εδηλητηριάσθη κάμνον πομπύλυγας σάπωνος δια πίπας έμπεφορημένης χυμού καπνού.

Άλλά δέν θέλω νά γείνω θρηνώδης. Όπως μή θεωρηθώ ως μεροληπτών, άκούω τους μετ' ένδιαφέροντος υπερασπιζόμενους τόν καπνόν, ούτινες επαναλαμβάνουσι μετά του Σγαναρέλ-

λου, του γελοίου ήρωος του Μολιέρου: «Ο καπνός είνε θεός και τίποτε δέν εξισούται με αυτόν». Ερωτήσατε συβαριτικόν τινα καπνιστήν και ιδού τί θα σας άπαντήση: «Ο καπνός μου προξενεί σειράν εύαρέστων συναισθημάτων. Το αισθητικόν και διανοητικόν εγώ φαίνεται ήττον πιεζόμενον εν τή κατοικίᾳ του· ή φαντασία αναπτύσσεται, και αι λέξεις ερχονται ως άφ' εκυτών όπως ζωγραφήσωσι τας εικόνας, αιτινες διαδέχονται αλληλάς ζωηρα και τυχεται ή γή εξηφανίσθη, ειμαι επί άλλης σκηνής, άφίεμαι εις φαντασιώδεις ρεμβασμούς, ένθυμούμαι, συνδυάζω, πλάττω, εν ένι λόγω ζω εν τῷ ιδανικῷ». Είς τόν άθρόν τουτον καπνιστήν δύνασθε ν' άπαντήσητε: «Ο ερεθισμός των νευρικών κέντρων, ου περιεγράψατε τὰ συμπτώματα, άνγκάζει αυτὰ ν' άπολέσωσι δυνάμεις, νά κατατριβώσιν αναλόγως προς τήν εργασία αυτών· μετά τινα καιρόν επέρχεται αντίδρασις τις εκδηλουμένη δια μικράς εκλύσεως, άπαθείας, κοπώσεως· τό ιδανικόν εξαφανίζεται, τό πραγματικόν έμποιεί μικράν έντύπωσιν· επέρχεται αιμωδίασις τις, άτονία, ναυρότης, μελαγχολία· τήν εξαψιν των δυνάμεων διαδέχεται κατάπτωσις στιγμιαία. Μετά περίοδον επανωρθώσεως, ή οργανισμός σας αναλαμβάνει τήν αρχικήν αυτου κατάστασιν, εξ ής δύνασθε νά εξαγάγητε αυτόν δια του αυτου τρόπου. Με τήν διαφοράν, ότι κατά νόμον σφώτατον και ώφελιμώτατον της ήμετέρας φύσεως, πάσα έντύπωσις επαναλαμβάνομένη εν βραχεί διαστήματι άμβλύνεται· αισθανόμεθα άσθενεστέραν αυτήν όσημέραι, ώστε όπως προξενή εκάστοτε συναισθησιν της αυτης έντάσεως, ή έντύπωσις δέον ν' αυξάνη τήν δύναμιν αυτης. Ο καπνίζων, όπως σκερθη, όπως αισθανθη, όπως συνδυάση, όπως δημιουργήση, καταδικάζει εκυτόν ν' άπορροφά καθ' εκάστην μείζονα ποσότητα καπνού. Άλλά δέν είνε τοϋτο τό μεγαλειότερον κακόν· ή αληθής κίνδυνος καθ' όσον άπορρά εις τήν νοσημόσυνην είνε ή εξής: πάσαι ήμῶν αι λειτουργίαι είνε επιδεικτικαί εξεως. Αν συνειθίσθητε τόν εγκεφαλόν σας νά τίθηται εις κίνησιν δύναμει διεγερτικῶν, θ' αρνηθη νά εργασθη όταν στερήσθητε αυτόν τουτων· θα διέλθητε τήν υπαρκτί σας εν τή αλληλοδιαδοχῇ έρεθισμού και ληθαργίας, και δέν θα δυναθητε ν' άποσεισθητε τήν καταλαμβανούσαν ήμας νάρκην των περιόδων της αντιδράσεως ειμή δια νέας δόσεως του μεθυστικού φαρμάκου. Επ' πασι δε δύναμει της αλληλεγγύης των οργάνων και των λειτουργιών, μετ' όλίγον τό σώμα άπαιτεί τεχνητόν τινα έρεθισμόν δια τήν εκπλήρωσιν πράξεων φυσικῶς αυτοματικῶν. Ο καπνίζων έχει ανάγκην νά καπνίση όπως κεντήση τήν όρεξίν του, ειτα δε καπνίζει όπως διευκολύνη τήν πέψιν· καπνίζει

προσέτι όπως εκπληρώση τας ήττον ιδανικας λειτουργίας».

Ένδιατριβόμεν πολυ επί των άφορώντων εις τόν καπνόν, διότι ή χρῆσις αυτου δύναται εκ πρώτης όψεως νά φανη ικανώς άθώα· διεδόθη υπό μορφάς ούτε φρόδον ούτε μεγάλην αντιπάθειαν διεγειρούσας. Τα άποτελέσματα αυτου είνε επιβουλα, ώστε διαφρευουσι τήν συνήθη παρατήρησιν· είνε οικειότατος έχθρός, καθ' ου ουδεμίαν λαμβάνομεν προφύλαξιν, ειμή μόνον βραδυτάτα όπως εκδιώξωμεν αυτόν, ή επανωρθώσωμεν τήν προξενηθείσαν ύπ' αυτου ληλασίαν. Δέν συμβαίνει τό αυτό δια τὰ πνευματώδη ποτά, ών τό άμμεσον άποτέλεσμα, ή μέθη, εμπνέει εύθύς εξ αρχής φρόβους, άποστροφήν, αηδίαν, και υποκρύπτει δυσχερότερον τήν κινδυνώδη αυτών φύσιν και ύπ' αυτήν έτι τήν μορφήν σαριτρεξί, ή του εξαίρέτου καμπανίτου.

Αν ερωτήσητε ιατρόν τινα όποια είνε ή επίδρασις της εκ των πνευματωδών ποτών μέθης, επί της υγείας, θα σας ειπή: «Η συνήθης χρῆσις ισχυρών δόσεων πνευματωδών ποτών παράγει τήν δυσωδίαν της άναπνοής, τήν τραχύτητα της φωνής, τόν ύδρωπικόν, τόν καρκινόν, τας χοιράδας, τους λειχήνας, τας παραλύσεις, τήν ήλιθιότητα, τήν παραφοράν, τόν έγκεφαλικόν πυρετόν, τήν παραφροσύνην· προσέτι άφαιρεί τήν δύναμιν της αντίστασεως κατά των νοσηρών επιδράσεων, ως προξενούσιν οι διαλείποντες πυρετοι, ή τυφοειδής πυρετός, ή τυφος και ή χολέρα». Εάν συμβουλευθητε φιλόσοφόν τινα ή νομολόγον, θα σας ειπωσι: «Τὰ πνευματώδη ποτά επιφέρουσι τήν παντελή έκλυσιν της θελήσεως, τήν άνανδρίαν, τήν άπάθειαν, τήν διαφθοράν των ήθικῶν αισθήσεων· προσάγουσι δ' ενώπιον της δικαιοσύνης τὰ τρία τέταρτα των κακούργων».

Τοιοϋτοί είνε οι έχθροι ήμῶν. Επρεπε πρό παντός άλλου νά γινώσκωμεν αυτους. Τοιοϋτοί είνε οι οικειοι ήμῶν, οι καταστάντες άχώριστοι. Τό γεγονός ύφίσταται· αν μας φαίνεται δυσχερόστον, ζητήσωμεν τόν λόγον δι' όν είνε τοιοϋτον· είνε τό μόνον μέσον όπως εργασθώμεν κατόπιν προς διόρθωσιν αυτου.

Ο Δημόκριτος έλεγεν ότι αν τό σώμα ένηγε τήν ψυχήν εις δίκην, θα έπειθεν εύκόλως τους δικαστάς ότι αυτη κακώς διοικεί. Ας προσπαθήσωμεν νά εισαγάγωμεν δια βραχέων τήν ύπόθεσιν ταύτην εις τήν κρίσιν ήμῶν άποφεύγοντες τήν μεροληψίαν τό σύνθηες σφάλμα των εισαγγελικῶν κατηγοριῶν.

Ο νοήμων και ελεύθερος άνθρωπος άπαλαύει των πλεονεκτημάτων του μεγαλείου του, άλλά δέν άποφεύγει τους κινδύνους αυτου: δύναται νά ποιηται χρῆσιν της ελευθερίας αυτου μέχρις υπερβολής, προς κίνδυνον αυτου. Η άρχέτυπος εκπλήρωσις του προορισμού του εξαρτάται εκ

της άμοιβαίας και άρμονικής επιδράσεως σώματος τινός και ψυχής, διότι ώρισκωμεν αυτόν ως «νοσημόσυνην εξυπηρετούμενην υπό οργάνων». Όπως αι όρέξεις ήμῶν ώσιν ήγχαριστημένοι κατὰ τους νόμους της φύσεως, πρέπει τό λογικόν νά διευθύνη τήν θέλησιν. Αν τό έρμύφυτον υπερισχύση όπως υπηρητήσθ προθυμότερον μίαν των όρέξεών μας, αυτη γενομένη πάθος, δεσπόζει προς ζημίαν των άλλων· διότι τὰ πάθη είνε άνάγκαι άκανόνιστοι. Αι όρέξεις ήμῶν δυνατόν νά ταχθώσιν εις τρεις μεγάλας κατηγορίας: άνάγκας υλικῶς προς συντήρησιν της ύπαρξεως· επιθυμίαν συγκινήσεων και άπολαύσεων· ροπήν προς τό ιδανικόν.

Τό πάθος της μέθης εν πασι τοις βαθμοις προέρχεται πάντοτε, τούλάχιστον εν αρχή, εξ έλλείψεως άρμονίας, ισορροπίας, μεταξυ των φυσικῶν ήμῶν όρέξεων και των όρων της ύπαρξεως. Των πλείστων των μεθυστικῶν ποτών εγένετο κατ' αρχάς χρῆσις προς σκυπόν όλως διάφορον του καταστάντος παγκοίνου κατόπιν. Οι κάτοικοι της Πολυνησίας έδιδον τό κάβα εις τους πολεμιστάς όπως ένθαρρύνουσιν αυτους προς μάχην· του όπιου και του καπνού χρῆσις εγένετο κατ' αρχάς ως σαρμάκων. Ο Νικό δέν προϋτίθετο νά εισαγάγη εις Ευρώπην υπό τό όνομα «χόρτον της Βασιλείσεως» δηλητηριον, άλλά φάρμακον λίαν προσφιλές ταίς Ινδοίς.

Χωρίς νά παρακολουθήσωμεν τήν άνέλξιιν της διαδόσεως των παντοίων μεθυστικῶν, ως λάβωμεν τὰ πράγματα, οία εύρίσκομεν αυτὰ σημερον, και ιδώμεν πώς ιδρύεται και επεκτείνεται ή χρῆσις αυτών. Ας εκλέξωμεν ως τύπον τόν καπνόν.

Πολλοι καπνίζουσι εν άπλης μιμήσεως, εκ κομπορημοσύνης· οι εφηβοι εύρίσκουσιν εν τῷ πρώτῳ αυτών σιγάρῳ—μή ύπολογιζομένης της πρώτης αηδίας—πολλαπλήν εύχαριστήσιν· νομίζουσι ότι χειραφετούνται άθετούντες τας πατρικας άπαγορεύσεις, υποδύονται ήδη τόν άνδρα, άναζητούντες επί της γωνίας του χείλους τόν μη φυέντα έτι μύστακα· κομπάζουσι ενώπιον των συμμαθητῶν αυτών επί άνέξαρτησίᾳ, συβαριτικῇ δικαίᾳ, πρωίμῳ αναπτύξει. Οι βάρθυμοι, οι παθητικοί χαρακτήρες, δέν αισθάνονται ποσῶς τας διεγέρσεις ταύτας της περιφιλυτίας, τας άνοσημονησίας ταύτας της εφηβικῆς ήλικίας, ή τούλάχιστον δέν κατανοοϋσιν αυτάς· και όμως πράττουσι όπως και οι άλλοι καπνίζουσι, διότι βλέπουσι τους άλλους καπνίζοντας.

Και παρὰ τοις πεπολιτισμένοις έτι έννεσι, παρ' οίς ή ανθρωπίνη δραστηριότης δικαίησι μυρία μέσα όπως επωφελως ασχοληται, πολλοι καπνίζουσι εν άργίαι· ζητοϋσι παρὰ του καπνού φάρμακον κατὰ της ανίας, επικαλοϋνται τήν βοήθειαν αυτου, όπως «σκοτώσουν τήν

ώραν. Φεῦ! δυσχερέστατον ἀναλαμβάνουσιν ἀγῶνα· δὲν σκοπῶνεται ἡ ὥρα» διὰ τοῦ ἐκπεπομένου καπνοῦ, ἀλλὰ πᾶν φύσημα κατ' αὐτῆς μίσι τὴν διάρκειαν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν· οὕτω δὲ καταλήγουσιν εἰς τὴν αὐτοκατονίαν. Τοῦλάχιστον ὁ ἥρωσ τοῦ Μολιέρου ἠπίστατο νὰ διασκεδάζῃ τὴν ἀνίαν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ δηλητηριαζῆται· ἤρκετο νὰ πτύῃ εἰς τὸ ὕδωρ «διὰ νὰ κάμῃ κύκλους».

Θὰ εἰπωσί τινες: Ὁ καπνὸς εἰς πολλοὺς εἶνε παραμυθία· προξενεῖ τὴν λήθην, τὸν λήθαργον τῆς οὐδύνης. Ἔστω· ἀλλὰ δὲν ἔχουσι προχειροὺς εὐγενεστέρως παραμυθίας; Ὁ καπνὸς ἐκτός τῆς λήθης τῆς θλίψεως δὲν συνεπιφέρει καὶ τὴν λήθην τοῦ φαρμάκου, οὐτινος ἔδει νὰ γένηται χρήσις; δὲν ἀποκοιμίζει μετὰ τῆς οὐδύνης καὶ τὴν ἐνεργητικότητα τῆς ψυχῆς, ἥτις δυνατὸν νὰ ἐπενέγκῃ τὴν λήθην εἰς νέας τρεπομένη ὁδοὺς;

Ὅπως δὴ ποτε καὶ ἂν ἐξετάσωμεν τὴν χρῆσιν τῶν διεγερτικῶν, ἐπὶ τέλος συμπεραίνομεν ὅτι δι' αὐτῆς σκοπεῖται ἡ ἱκανοποιήσις πραγματικῆς ἀνάγκης, ἡ θεραπεία ἐλλείψεως τινος, ἰσορροπίας τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν: νόσου, θλίψεως, ἐλλείψεως ἰδανικοῦ. Ἄλλ' εἰς τὴν πραγματικὴν ταύτην ἀνάγκην δὲν δυνάμεθα ἄρα γε νὰ παράσχωμεν ἱκανοποιήσιν ἀθῶαν καὶ γόνιμον; Νομίζω ὅτι μετὰ σκέψιν οὐδεὶς θ' ἀπαντήσῃ ἀποφατικῶς. Τὰ διεγερτικὰ δὲν εἶνε ἀπαραίτητα, δὲν εἶνε ὠφέλιμα, εἶνε πάντοτε ἐπικίνδυνα. Ἐκ τῆς χρήσεως τῶν μεθυστικῶν ποτῶν προέρχονται αἱ φυσικαί, διανοητικαί, ἠθικαὶ καὶ κοινωνικαὶ ἀνωμαλίας, ἐξ ὧν δικαίως τρομάζουσι τόσοι νόες καὶ ὧν ἀναζητεῖται παρὰ πολλῶν τὸ φάρμακον δυστυχῶς ἐν ἐπιπολαίαις θεραπειαῖς, ἕνεκα ἐλλείψεως τόλμης, ὅπως ἐπιληφθῶσιν αὐτῶν τῶν αἰτίων, ἅτινα ἐπιβάλλουσιν ἡμῖν, τόσον βαρεῖαν τὴν τυραννίαν αὐτῶν, ὥστε νὰ ἐπανιστάμεθα μετὰ φρίκης κατὰ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν.

Α. Κ.

[* Ἐπεικὶ τὸ τέλος.]

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

κατ' ἐπαγγέλματα

Κατὰ τινὰ ἄρτι δημοσιευθεῖσαν ἀπογραφὴν τῶν ἐπαγγελλμάτων ἐν Παρισίαις, οἱ μὲν μετερχόμενοι τέχνην τινὰ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, προϊστάμενοι ἢ ἐργάται, ἀμφοτέρων τῶν φύλων συμποσοῦνται εἰς 1,263,480, ὑπάρχουσι δ' ἄνευ ἐπαγγέλματος ἄνθρωποι 74,666.

Οἱ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὰς τραπεζιτικὰς καὶ μισαιτικὰς ἐργασίας ἀσχολούμενοι εἰσὶ 551,678.

Τὴν τρίτην θέσιν κατέχουσιν οἱ ζῶντες ἐκ μόνων τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν, ἀριθμούμενοι εἰς 230,910, ἐξ ὧν 210,860 εἰσὶν ἰδιοκτῆται καὶ 20,050 συνταξιούχοι τοῦ Κράτους.

Αἱ ἐλευθέρου τέχνης ἐπασχολοῦσιν 186,731 πρόσωπα, ἐκ τῶν ὁποίων εἰσὶν:

66,720 δημόσιοι ὑπάλληλοι.

42,646 κλλιτέχναι.

21,821 διδάσκαλοι καὶ καθηγηταί.

18,304 ἰατροί, φαρμακοποιοὶ κτλ.

16,899 δικηγόροι, δικασταί, συμβολαιογράφοι, δικαστικοὶ κλητῆρες.

11,184 ἐπιστήμονες, φιλολόγοι, δημοσιογράφοι.

5,938 μοναχοὶ καὶ μοναχίαι.

3,219 κληρικοὶ τῶν διαφόρων δογμάτων.

Ἡ ὑπηρεσία τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῆς ἄλλης συγκοινωνίας ἐν τῇ πόλει δι' ἀμαξῶν, διὰ πλοίων τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν διωρύγων ἐπασχολοῦσι 49,905 ἄνθρώπους, ὧν 1,075 εἰσὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ καὶ τῆς ἀλιείας.

Τέλος ἡ δημοσία δύναις (στρατὸς, χωροφυλακὴ, ἀστυνομία) περιλαμβάνει ἄτομα 34,047, ἐν οἷς συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ ὑπάλληλοι καὶ αἱ οἰκογένειαι αὐτῶν. α.—

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

— Εἰμπορῶ νὰ σοῦ τὸ βεβαιώσω, φίλε μου, αὐτὸς ὁ κ. X* εἶνε ἕνας οὐτιδανὸς, τὸν ὅποιον κανεὶς ἄνθρωπος σεβόμενος ἑαυτὸν δὲν πρέπει νὰ πλησιάζῃ.

— Μπᾶ! αὐτὸ εἶνε ἀπορίας ἄξιον! Ἄμ' αὐτὸς δὲν ἦτον ὁ καλλίτερός σου φίλος τῶρα τόσα χρόνια;

— Ἄπ' αὐτὸ λοιπὸν ἔμπορεὶς νὰ συμπεράνῃς ὅτι ἡ κρίσις μου περὶ αὐτοῦ εἶνε ἡ μόνη ὀρθή.

* * *

Ὁ Βολταῖρος ἦτο εἰς τὴν Βασιλίαν ὅταν παρεστῆθ ὁ Οἰδίπους. Ὁ ἀντιβασίλευς, ὅστις τὸν εἶχε φυλακίσει, τοσοῦτον ἐθελήθη ἐκ τοῦ δράματος, ὥστε ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸν φυλακισμένον.

Ὁ Βολταῖρος ὑπῆγε νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἡγεμόνα, ὅστις τῷ εἶπεν:

— Ἔστὲ φρόνιμος, καὶ θὰ φροντίσω περὶ ὑμῶν.

— Σὰς εἶμαι ἀπειρὸς ὑπόχρεως, ἀπεκρίνατο ὁ Βολταῖρος, ἀλλὰ θὰ παρακαλέσω τὴν ὑμετέραν ὑψηλότητα νὰ μὴ φροντίσῃ πλέον εἰς τὸ εἶξῃ οὔτε περὶ τῆς κατοικίας μου οὔτε περὶ τῆς τροφῆς μου.

ΑΔΗΘΕΙΑΙ

Καθ' ὅσον ἡ εὖνοια τῆς τύχης καὶ ἡ περιουσία ἐγκαταλείπουσιν ἄνθρωπον τινὰ, ἀφίνοσιν καταφρονῆ ἐν αὐτῷ ὅλα τὰ ἐλαττώματα, ἅτινα ἔσκεπον καὶ ἀπέκρυπτον ἀπὸ τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου.